

Univerzita Karlova

Pedagogická fakulta

Katedra andragogiky a managementu vzdělávání

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vliv zavedené povinnosti předškolního vzdělávání na práci pedagogických pracovníků ve
vybraných mateřských školách

The influence of compulsory pre-school education on the work of pedagogical workers in
selected kindergartens

Barbora Chocholová

Vedoucí práce: RNDr. Ing. Eva Urbanová, MBA

Studijní program: Školský management (B0413A190001)

Odevzdáním této bakalářské práce na téma Vliv zavedené povinnosti předškolního vzdělávání na práci pedagogických pracovníků ve vybraných mateřských školách potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Praha 18. 4. 2022

Tímto děkuji paní RNDr. Ing. Evě Urbanové, MBA za cenné odborné rady, trpělivost a ochotu při vedení mé práce. Zároveň děkuji paním ředitelkám a paním učitelkám z vybraných škol za věnovaný čas výzkumu v této práci.

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá problematikou týkající se zavedení povinného předškolního vzdělávání, jejími přínosy a změnami v mateřských školách v oblasti administrativy a výchovně-vzdělávacím procesu.

Cílem této práce je zjistit, jak legislativní změna, novela účinná od kalendářního roku 2017, týkající se zavedení povinnosti předškolního vzdělávání, ovlivnila dění v jednotlivých oblastech práce pedagogických pracovníků, konkrétněji administrativní a manažerskou práci ředitelů a výchovně-vzdělávací a administrativní práci učitelů ve dvou vybraných mateřských školách v největším středočeském městě Kladně. Pro účely naplnění tohoto cíle je zvolen výzkumný design případová studie, v rámci které byla získávána data prostřednictvím realizace rozhovorů s ředitelkami škol, dotazníků adresovaných učitelkám a analýzy vnitřních a kurikulárních dokumentů, kterých se dotkla legislativní změna.

První hlavní kapitola teoretické části je věnována výchově a vzdělávání dětí předškolního věku a vývoji dítěte z pohledu vývojové psychologie, čímž je navázáno na předškolní vzdělávání dětí v instituci – tato kapitola pojednává o vzdělávacích plánech, distančním vzděláváním v MŠ, je zařazen legislativní rámec a informace o kurikulárních a vnitřních dokumentech školy. Nedílnou součástí je pojednání o povinném předškolním vzdělávání, okolnostech jeho vzniku, ověřování školní zralosti a zápisech k povinnému předškolnímu vzdělávání.

Druhá hlavní kapitola se zabývá prací pedagogických pracovníků v mateřské škole (podmínky pro výkon práce pedagogického pracovníka, specifika pracovní doby pedagogických pracovníků). Kapitola je dále rozdělena na část týkající se učitele MŠ, jeho kompetencí a spolupráce s rodiči, a na část věnovanou řediteli MŠ, jeho rolím, kompetentnímu modelu, bodům Strategie 2030+ a Kritériím ČŠI.

Třetí kapitola je zaměřena prakticky, zabývá se podrobnou metodologií výzkumu. Čtvrtá kapitola je věnována výsledkům a interpretaci získaných dat a zodpovězení výzkumných otázek.

Z šetření vyplývá, že ředitelé i učitelé jsou s povinností předškolního vzdělávání ztotožnění, nepovažují ji za zatěžující, ale práce jim rozhodně přibyla v oblasti administrativy. Učitelky se při edukačním procesu více zaměřují na očekávané výstupy RVP PV, částečně se změnila spolupráce s rodiči. Výhody v povinnosti více spatřují učitelky než ředitelky vybraných škol.

KLÍČOVÁ SLOVA

předškolní vzdělávání, povinnost, mateřská škola, změna, pedagogický pracovník, práce

ABSTRACT

The bachelor thesis deals with problematics of the introduction of compulsory preschool education, its benefits and changes in areas of administration and educational process.

The aim of this work is to find out how the legislative change, effective from the calendar year 2017, relating to the introduction of compulsory of preschool education, affected events in individual areas of pedagogical staff, more specifically administrative and managerial work of principals and educational and administrative work of teachers in two selected kindergartens in the largest Central Bohemian city of Kladno. For the purpose of fulfilling this goal, a research case study is chosen, in which data were obtained through interviews with school principals, qualitative questionnaires addressed to teachers and analysis of internal and curricular documents affected by the legislative change.

The first main chapter of the theoretical part is devoted to the upbringing and education of preschool children and child development from the perspective of developmental psychology, which is linked to preschool education of children in the institution - this chapter deals with educational plans, distance education in kindergarten, is included in the legislative framework and information about curricular and internal documents of the school. An integral part is a discussion of compulsory preschool education, the circumstances of its origin, the school maturity verification and enrollment in compulsory preschool education.

The second main chapter is devoted to the work of pedagogical staff in kindergarten (conditions for the work of pedagogical staff, the specifics of working hours of pedagogical staff). The chapter is further divided into a part concerning the kindergarten teacher, his competencies and cooperation with parents, and a part dedicated to the kindergarten director, his roles, the competent model, the points Strategy 2030+ and the Czech School Inspection Criteria

The third chapter is focused on practice, deals with detailed research methodology. The fourth chapter is devoted to results and interpretation of obtained data and answers to research questions.

The survey shows that principals and teachers are identified with the obligation of pre-school education, they do not consider it burdensome, but their work has definitely increased in the field of administration. During the educational process, teachers focus more on the expected outcomes of the Framework educational program of preschool education, and cooperation with parents has partially changed. Teachers see the benefits more in the duties of the compulsory preschool education than the principals of selected schools.

KEYWORDS

preschool education, compulsory, kindergarten, change, pedagogical worker, work

Obsah

Úvod	9
1 Výchova a vzdělávání v předškolním věku.....	11
1.1 Předškolní období dítěte z pohledu vývojové psychologie	12
1.2 Předškolní vzdělávání v instituci	13
1.2.1 Vzdělávací programy	15
1.2.2 Distanční vzdělávání v mateřské škole	16
1.2.3 Legislativní rámec	16
1.2.4 Kurikulární a vnitřní dokumenty školy	18
1.3 Povinné předškolní vzdělávání	21
1.3.1 Diagnostika školní připravenosti dítěte.....	23
1.3.2 Plnění povinnosti jiným způsobem	24
1.3.3 Zápis k povinnému předškolnímu vzdělávání.....	26
2 Práce pedagogických pracovníků	27
2.1 Učitel mateřské školy	28
2.1.1 Spolupráce s rodinou.....	30
2.2 Ředitel mateřské školy.....	31
3 Metodologie práce.....	35
3.1 Cíl výzkumného šetření a výzkumné otázky	35
3.2 Metody sběru dat	35
3.2.1 Výzkumný přístup a design.....	35
3.2.2 Výzkumný vzorek-respondenti šetření.....	36
3.3 Sběr dat.....	37
3.3.1 Rozhovor s řediteli školy.....	37
3.3.2 Dotazník korespondovaný učitelkám vybraných mateřských škol	38
3.3.3 Analýza dokumentů.....	39

3.4	Harmonogram šetření	40
4	Výsledky šetření, interpretace dat	41
4.1	MŠ Jahůdka	41
4.2	MŠ Beruška	52
	Závěr.....	62
	Seznam použitých informačních zdrojů	65
	Seznam příloh.....	69

Úvod

Bakalářská práce se zabývá povinným předškolním vzděláváním a jeho dopadem na práci pedagogických pracovníků. Předškolní vzdělávání v mateřské škole představuje pro děti obvykle první zkušenost s kolektivem svých vrstevníků, ale i s institucionálním vzděláváním. Mateřské školy mají za úkol dítě všestranně rozvíjet a připravit jej na vstup do základní školy. Ne všechny děti se ale předškolního vzdělávání vždy účastnily. Ukazatelem potřeby změny byly problematické vstupy dětí do základních škol a zvyšující se počty odkladů povinné školní docházky (OPŠD). Ve snaze o eliminaci problémů se zařazením dětí do základního vzdělávání, byl s účinností od 1. 1. 2017 novelizován školský zákon, kdy se předškolní vzdělávání stalo od 1. 9. 2017 povinným. Tato legislativní změna nebyla řadou poslanců a připomínkovacích míst podporována. I přes počáteční negace však povinné předškolní vzdělávání zůstává v platnosti a stalo se akceptovanou součástí českého školství a v současnosti o jeho zrušení, či pochybnosti existence nejsou zmínky. Změna však významně ovlivnila dění v české společnosti a zejména v mateřských školách, kde klíčovými zaměstnanci jsou učitelé a ředitelé. Tito pedagogičtí pracovníci činí kroky a naplňují literu zákona vedoucí k poskytování kvalitního předškolního vzdělávání.

Cílem práce je zjistit, jak legislativní změna, novela účinná od kalendářního roku 2017, týkající se zavedení povinnosti předškolního vzdělávání, ovlivnila dění v jednotlivých oblastech práce pedagogických pracovníků, konkrétněji administrativní a manažerskou práci ředitelů a výchovně-vzdělávací a administrativní práci učitelů ve dvou vybraných mateřských školách v největším středočeském městě Kladně. Zároveň byly stanoveny tyto výzkumné otázky:

1. Jak se vlivem zavedení povinného předškolního vzdělávání změnila edukační práce učitelů?
2. Jak se změnila náplň administrativní práce učitelů?
3. Jakým způsobem změna ovlivnila práci ředitelů škol?

Prostřednictvím výzkumného designu-případové studie, kdy byly realizovány rozhovory s ředitelkami škol, sbírána data od učitelek vybraných škol dotazníkovým šetřením a

analýzou vnitřních a kurikulárních dokumentů, byl naplněn cíl práce a zodpovězeny stanovené výzkumné otázky.

Práce je rozdělena na teoretickou část, která se týká povinného předškolního vzdělávání a práce pedagogických pracovníků, a na část praktickou, jež se zabývá detailním popisem samotného metodologického postupu sběru dat a interpretováním výsledků šetření.

1 Výchova a vzdělávání v předškolním věku

Vzděláváním se rozumí průběh získávání kognitivní výbavy (znalosti, zkušenosti, osvojování norem apod.) prostřednictvím vzdělávacích procesů. V současnosti je rozlišováno vzdělávání formální, neformální, informální. Kolář a kol. (2012, s. 430) ve svém slovníku definují formální vzdělávání jako činnost probíhající ve škole, kdy by nemělo být prioritní pouze získávání poznatků, které se stávají časem neaktuálními a pro dítě/žáka/studenta nepotřebnými, nýbrž rozvoj a podpora jejich kognitivních funkcí, vedení ke správným návykům a celistvý rozvoj kvalit osobnosti. Výstupem formálního vzdělávání bývá následné získání vzdělání. Neformální vzdělávání Průcha a Veteška (2014, s. 763) vysvětlují jako záměrné a organizované, a závisející na dobrovolnosti každého jedince. Probíhá v zájmových organizacích, institucích nabízejících workshopy, přednášky apod. Poslední ze zmíněných typů vzdělávání (informální), je Průchou a Veteškou (2014, s. 535) vysvětlováno jako téměř bezděčné, neorganizované získávání poznatků, zkušeností. Nedostává se mu vzděláváním v institucích, ale při výkonu běžných činností, při kooperaci s druhými lidmi, při kontaktu s druhými lidmi, v rodině, sledováním televize apod. Jindy bývá pojmenováno jako učení zkušenostní.

Součástí působení na dítě předškolního věku je i výchova, ta představuje „*proces záměrného působení na osobnost člověka s cílem dosáhnout pozitivních změn v jejím vývoji.*“ (Průcha, Walterová a Mareš, 2001, s. 186). Účinek výchovy na jedince závisí na jeho otevřenosti pedagogickému působení a na jeho individuálních zvláštěnostech. V případě předškolního vzdělávání se jedná o zabezpečení potřeb dítěte a jeho celistvý rozvoj, který v sobě zahrnuje péči o rozvoj tělesné, psychické a sociální stránky a vytváření kompetencí k učení. (Průcha, Walterová a Mareš, 2001, s. 186, 277, 292)

Průcha (1997, s. 60) ve svém slovníku představuje termín edukace, který v sobě zahrnuje výchovu i vzdělávání. Kolář a kol. (2012, s. 94) uvádí, že pojem edukace je užíván pro výchovně-vzdělávací proces a dle něj, ho někteří autoři považují za vhodnější alternativu výrazu vzhledem k mezinárodnímu pojmenování.

Vědou o výchově a vzdělávání je pedagogika. Původ tohoto výrazu sahá až ke kořenům antických Řeků, kdy jako paedagogus byl označován otrok, jenž doprovázel děti svého pána

do školy, na cvičení. Z toho vyplývá, že zájem o vzdělání, vzdělanost byl značný již 1000 let před Kristem, což dokazují i materiální prameny. (Průcha, 1997, s. 14)

Předškolní pedagogika jakožto vědní obor se věnuje výchově a vývoji dítěte předškolního věku (v rodinách, ve vzdělávacích zařízeních). (Průcha, Walterová a Mareš, 2001, s. 186) Stodůlková a Zapletalová (2011, s. 8-9) uvádí, že výchova je společenským jevem, který je specifický svými znaky:

- Záměrnost, vědomost – výchovou lidé chtějí dosáhnout toho, aby dítě k něčemu dospělo
- Cílevědomost – dlouhodobý proces s vytyčeným cílem, který je naplňován prostřednictvím dílčích kroků, *„Za obecný cíl výchovy bývá považován člověk harmonicky rozvinutý po všech stránkách – po stránce tělesné, duševní i sociální.“* (Stodůlková, Zapletalová, 2011, s. 9)
- Komplexnost – je působeno na člověka celistvě
- Lidská činnost – člověk dokáže o výchově uvažovat, přemýšlet v souvislostech
- Dlouhodobý proces – výchova člověka je celoživotní proces, spočívá i v seberozvoji
- Společenská podmíněnost – výchovou lze eliminovat nežádoucí společenské jevy (kriminalita, alkoholismus atd.)

1.1 Předškolní období dítěte z pohledu vývojové psychologie

Vývoj dítěte předškolního věku je z pohledu vývojové psychologie fáze mezi 3 až 6-7 rokem života. *„Toto období je třeba chápat jako fázi přípravy na život ve společnosti“* (Vágnerová a Lisá, 2021, s. 171). V průběhu tohoto období dochází ke změnám v rámci neuropsychického vývoje (vztah centrální nervové soustavy a psychiky), probíhá vývoj poznávání, které v sobě zahrnuje i uvažování-děti zatím ulpívají na vlastních názorech, tíhnou k nápadným znakům, jež mohou být nepodstatné. Informace zpracovávají pod vlivem magičnosti (kromě skutečnosti spoléhají i na fantazii), animismu (připisování vlastností živých bytostí neživým objektům), artheficialismu (děti věří, že okolní svět „někdo“ vytvořil) a aboslutismu (vychází z potřeby jistoty, nepřipouští relativitu). Kolem 5. roku věku děti již začínají přijímat vratnost, kdy např. pochopí, že člověk převlečený za čerta sundáním masky bude opět týž člověk. *„Typickým znakem myšlení předškolních dětí je*

útržkovitost, nekoordinovanost a nepropojenost“ (Vágnerová a Lisá, 2021, s. 177) a je ovlivněno emocemi. Děti poznávají zejména prostřednictvím zkušeností, pozorování a experimentování. K tomu je vhodné, aby dospělý doplnil vysvětlení a osvětlení podstaty „proč“. Děti předškolního věku již dokážou odhadnout důsledek chování a jevů a uvažovat preventivně. Ví, že chování lidí může mít příčinu (máma se zlobí kvůli roztrhaným kalhotám), jsou schopné deduktivně uvažovat a při tom vycházet ze svých zkušeností. Vývojem prochází i dětská kresba, prostřednictvím které děti dokážou vyjádřit svůj názor, postoj. Dítě ve věku 5-6 let nakreslí konkrétní podobu objektu s detaily, zvládne vyobrazit postavu (hlava, krk, trup, ruce, nohy, vlasy, obličej). (Vágnerová a Lisá, 2021, 171-194)

1.2 Předškolní vzdělávání v instituci

Předškolní vzdělávání je v České republice poskytováno tradičně v mateřských školách. A to buď v těch, které jsou zapsány ve školském rejstříku, podléhají kontrolám ČŠI, jsou financovány z veřejného rozpočtu a jejich vzdělávací plán je tvořen a vzdělávání poskytováno v souladu s Rámcovým vzdělávacím programem (dále jen RVP PV), který vydává Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky (dále jen MŠMT ČR). V této kategorii škol mohou být i školy soukromé, ne zcela tradiční (např. školy lesní, církevní, Montessori, školy s programem Začít spolu apod.). Nebo může být poskytováno v zařízeních, která nejsou „rejstříková“. To jsou lesní kluby, dětské skupiny atd. Jejich činnost ČŠI nekontroluje a edukační proces nepodléhá náležitostem RVP PV. Zde nemůže dítě oficiálně splnit povinnost předškolního vzdělávání v souladu se zákonem 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů (dále jen školský zákon).

Mateřská škola plní primárně funkci výchovnou. Syslová (2016, 17-18) zmiňuje ještě další, rozšiřující funkce školy:

- Personalizační, jež spočívá v podílení se na utváření osobnosti dítěte, jeho zodpovědném chování a smyslu pro odpovědnost.
- Socializační, díky které je dítěti umožněn proces socializace, osvojování si rolí a ztotožnění s etickými normami (zejména respekt k odlišnosti).
- Integrovaná odkazuje na fakt, že mateřská škola je modelem běžného světa a jsou v ní naplňovány potřeby všech účastníků vzdělávání.

- Hodnotová, jelikož v prostředí mateřské školy je cíleně působeno na osvojování hodnot dětí (hodnoty vztahující se ke světu, zdraví, práci aj.).
- Kvalifikační, kdy si děti osvojují kompetence pro budoucí, zejména profesní život.

Kromě mateřské školy, probíhá předškolní edukace i v přípravných třídách při základních školách. V nich se děti intenzivněji a s větší individuální péčí (vzhledem k počtu dětí 10-15) připravují na vstup do 1. tříd základních škol. To vše stále v podobě hravé formy, jelikož hra je přirozenou hlavní činností dítěte předškolního věku, jen doplněné o náležitosti a specifika základních škol. „*Do přípravné třídy lze přijmout jen děti, u kterých je předpoklad, že zařazení do přípravné třídy vyrovná jejich vývoj a kterým byl udělen odklad školní docházky.*“ (Přípravné třídy základních škol od školního roku 2017/ 2018, 2017, MŠMT ČR, online)

Hlavním cílem předškolního vzdělávání je dle Opravilové (2016, s. 28-33) připravit dítě na vstup do základní školy i pozdější bezproblémový pobyt v ní. Děti jsou v České republice nejčastěji vzdělávány v mateřské škole, v této souvislosti se termínově prolínají výchova a vzdělávání, jelikož je na děti působeno komplexně. „*Výchovná činnost zaměřená na malé děti provázela lidstvo pravděpodobně odjakživa, ale její cíle, obsah a metody prošly složitým a pozoruhodným vývojem.*“ (Opravilová, 2016, s. 10) Ve smyslu výchovně vzdělávacího procesu jsou důležitými pojmy cíl, obsah a organizace – proces by měl být cílevědomý, záměrný, s promyšleným obsahem a organizovaný.

Vedoucí edukačního procesu (v mateřské škole učitel, v jiných institucích například průvodce...) v předškolních zařízeních motivuje a vede dítě k poznání věcí, které jej obklopují, ale i vzdálenějších, zároveň dbá na to, aby nepředával hotový výklad světa, připravuje dítě na hladký přechod do základní školy tak, aby plynule navázalo na své dosavadní zkušenosti (podpora čtenářské, matematické pregramotnosti, rozvoj jemné i hrubé motoriky, manipulace s nástroji, seznámení s průběhem procesu vzdělávání v základní škole...), zároveň podporuje jeho proces socializace, dbá na zvládnutí sebeobsluhy (hygienické zásady, oblékání, stolování apod.), ovlivňuje a kultivuje jeho názory, postoje, mravní chování a zásady, a to vše v souladu s respektem individuálních zvláštností a potřeb dítěte. (Košátková, 2014, s. 288-295)

1.2.1 Vzdělávací programy

Dle § 4 školského zákona jsou pro zajištění standardu poskytovaného vzdělávání MŠMT ČR vydávány rámcové vzdělávací programy (RVP) pro jednotlivé druhy škol v rámci regionálního školství. Ve spojitosti s tímto dokumentem každá škola na základě § 5 vytváří svůj vlastní školní vzdělávací program; ten je přizpůsobován provozu, místu a celkovým podmínkám konkrétní školy. Tyto rámcové programy jsou do české vzdělávací soustavy začleněny od roku 2004 v souvislosti s tehdy nově vydaným školským zákonem. V zákoně je o nich pojednáváno v § 3 odst. 1 až 4 a § 4 odst. 1-5. (MŠMT ČR, 2021)

RVP PV vytyčuje cíle vzdělávání, a je rozčleněn do 5 oblastí, které zachycují všechny aspekty života dítěte. Jsou to:

- *„Dítě a jeho tělo,*
- *Dítě a jeho psychika (jazyk a řeč; sebepojetí, city a vůle; poznávací schopnosti a funkce, představivost a fantazie, myšlenkové operace),*
- *Dítě a ten druhý,*
- *Dítě a společnost*
- *Dítě a svět“.* (RVP PV, 2021, online)

V každé z oblastí jsou popisovány dílčí vzdělávací cíle, poskytovány tipy na vzdělávací nabídku, uváděny očekávané výstupy, ale i výčet rizik, které mohou výchovně-vzdělávací proces narušit, učinit nekvalitním a dítě omezovat, nesprávně ovlivňovat a zároveň upozorňují učitele na situace k vyvarování. Dále RVP PV stanovuje podmínky pro vzdělávání, zabývá se úpravou vzdělávání dětí se speciálními potřebami a dětí nadaných, dětí ve věku 2-3 roky, uvádí povinnosti učitele, zmiňuje náležitosti autoevaluace školy. Nově s účinností od 1.9. 2021 byla zařazena část týkající se přípravy dětí s nedostatečnou znalostí českého jazyka. *„Děti-cizinci a děti, které pocházejí z jiného jazykového a kulturního prostředí, potřebují podporu učitele mateřské školy při osvojování českého jazyka“* (RVP PV, online, 2021, s. 37). Specifikovány jsou zde zejména podmínky přípravy u dětí předškolním vzděláváním povinných. Rámcové vzdělávací cíle specifikují to, na co by se učitel měl při poskytování vzdělávání zaměřovat:

„1. rozvíjení dítěte, jeho učení a poznání

2. osvojení základů hodnot, na nichž je založena naše společnost

3. získání osobní samostatnosti a schopnosti projevat se jako samostatná osobnost působící na své okolí“ (MŠMT ČR, online, 2021, s. 9)

1.2.2 Distanční vzdělávání v mateřské škole

Od 1. 3. 2021 se kvůli pandemické situaci COVID-19 a s tím spojeným uzavíráním škol vztahuje na mateřské školy povinnost poskytování distančního vzdělávání, k němuž MŠMT ČR vydalo metodický materiál (2021), jež upravuje záležitosti mimo jiné týkající se zápisů do třídní knihy, vedení omluvy absence a „*formy vzdělávání distančním způsobem*“, které rozlišuje na:

- Off-line vzdělávání, jenž spočívá v dálkovém vzdělávání, ke kterému není potřeba internet a staví zejména na „*plnění praktických úkolů*“. „*Zadávání aktivit při off-line vzdělávání může probíhat písemně, telefonicky, ve specifických případech i osobně. Výhodou off-line vzdělávání je absence na technické vybavení a digitální kompetence dětí či rodičů*“
- On-line vzdělávání, které není v mateřských školách podporováno jako hlavní způsob formy a mělo by tvořit pouze doplněk. V tomto případě je rozlišována synchronní (současné připojení učitele i dětí/ rodičů v reálném čase) a asynchronní výuka, ta umožňuje práci na úkolech ve vlastně zvoleném čase a tempu.
- Individuální podpora, kdy „*cílem je, aby nikdo nezůstal mimo systém a každý pracoval přiměřeně svým možnostem a podmínkám.*“

U všech způsobů distančního vzdělávání je důležité respektovat a vhodně reagovat na podmínky všech zúčastněných. (Doporučení pro vzdělávání distančním způsobem v mateřské škole, MŠMT ČR, online, 2021)

1.2.3 Legislativní rámec

Poskytování vzdělávání v mateřské škole je dle Koťátkové (2014, s. 311) veřejnou službou. Každá instituce zapsaná v rejstříku škol a instituce tuto službu poskytující, se musí řídit platnými právními předpisy. Z důvodu zachování a zvyšování standardu škol a edukačních procesů je samozřejmé, že musí být stanoveny určité regule. Některé právní předpisy se však

mohou jevit jako poněkud svazující a omezující při touze konat „alternativněji“. V případě rejstříkových škol obzvlášť.

V souvislosti s řádným poskytováním předškolního vzdělávání, jeho průběhem a personálním zajištěním jsou nejčastěji spojeny tyto právní předpisy: již výše zmíněný školský zákon, tj. zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání ve znění pozdějších předpisů, vyhláška o předškolním vzdělávání č. 14/2005 Sb., (dále jen vyhláška o předškolním vzdělávání) a zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících, ve znění pozdějších předpisů (dále jen zákon o pedagogických pracovnících).

Předškolnímu vzdělávání je ve školském zákoně věnována část druhá, počínaje § 33, který upravuje cíle předškolního vzdělávání. Cílem je:

- podpora rozvoje dítěte a jeho celkového zdravého vývoje,
- příprava dítěte na hladký přechod do základní školy a vyrovnávání rozdílností před zahájením plnění povinné školní docházky,
- „vytváří základní předpoklady pro pokračování ve vzdělání“. (MŠMT, online, 2021)

V souladu s § 34, odst. 1, školského zákona je vymezeno věkové rozpětí dětí, které mohou mateřskou školu navštěvovat. Jsou to děti od 2 do, zpravidla, 6 let, avšak „*dítě mladší 3 let nemá na přijetí do mateřské školy právní nárok.*“ Obsahem školského zákona jsou náležitosti týkající se organizace předškolního vzdělávání; ředitel školy na základě § 34, odst. 3 rozhoduje ve věcech přijímání dětí k předškolnímu vzdělávání, může stanovit i délku pobytu „na zkoušku“, která nesmí být delší než 3 měsíce. Zároveň podle § 35 může ředitel rozhodnout i o ukončení předškolního vzdělávání, kdy své rozhodnutí po předchozím upozornění zákonným zástupcům musí oznámit písemně, a to na základě právních důvodů, které jsou zmíněny v odstavcích a) až d):

- je-li dítě bez omluvy nepřítomno po dobu delší než 2 týdnů,
- „*zákonný zástupce závažným způsobem narušuje provoz mateřské školy*“, (zákon č. 561/2004 Sb., § 35, odst. b)

- na doporučení lékaře/ školského poradenského zařízení ve stanovené zkušební lhůtě pobytu,
- není-li za dítě opakovaně uhrazena úplata za poskytované vzdělání/ stravu ve stanoveném termínu a nedohodne-li se zákonný zástupce s ředitelem na jiném.

Tyto důvody nelze použít, a docházku ke vzdělávání tak ukončit v případě, že se jedná o dítě, pro které je předškolní vzdělávání povinné. Povinnost vzdělávání a způsoby jejího plnění je upravována § 34a.

Vyhláška o předškolním vzdělávání upravuje § 1 a 1a podrobnosti o podmínkách provozu a organizaci mateřské školy, stanovuje § 2, odst. 1-8 počty přijatých dětí k předškolnímu vzdělávání, kdy upravuje minimální počet dětí v závislosti na velikosti školy, maximální počty naplnění tříd a podmínky snižování či navyšování těchto kapacit. Zabývá se i stravováním dětí v MŠ: *„Při přijetí dítěte do mateřské školy stanoví ředitel mateřské školy po dohodě se zákonným zástupcem dítěte způsob a rozsah stravování dítěte. Rozsah se stanoví tak, aby se dítě, je-li v době podávání jídla přítomno v mateřské škole, stravovalo vždy.“* (Vyhláška 14/ 2005 Sb., online, 2022). V souvislosti s povinným předškolním vzděláváním vyhláška o předškolním vzdělávání v § 1c, odstavci 1 stanovuje rozsah povinného vzdělávání na ustavičné 4 hodiny. Odstavec 2 ukládá ředitelům zvolit začátek doby vzdělávání, a to v hodinách 7.00-9.00, který následně zahrnou do školního řádu. Od září 2021 mateřské školy zřizují pro děti cizince, na které se vztahuje povinnost předškolního vzdělávání, skupinu/ skupiny pro jazykovou přípravu; podmínky zřizování jsou stanoveny v § 1e, odst. 1 až 4.

Podle zákona o pedagogických pracovnících, § 2, odstavce 1 a 2 jsou pedagogickými pracovníci ti, kteří vykonávají přímou pedagogickou činnost, ta v mateřské škole spočívá v přímém působení na dítě, a edukační procesy zde zajišťují učitelé. Kvalifikační požadavky na učitele MŠ jsou specifikovány v § 6, odst. 1 a 2.

1.2.4 Kurikulární a vnitřní dokumenty školy

Každá škola musí zpracovávat dokumenty upravující její chod a řád a obsah vzdělávání.

Dokumenty spojené s poskytováním povinného předškolního vzdělávání (s výjimkou ekonomického řízení školy, výkaznictví atd) jsou: školní vzdělávací program, školní řád a

omluvný systém, třídní vzdělávací program, případně individuální vzdělávací plány, plán pedagogické podpory, dokumentace spojená s individuálním vzděláváním dítěte.

Školní vzdělávací program si zpracovává každá škola sama, nejlépe v kooperaci ředitel-učitelé. Podkladem pro jeho tvorbu je Rámcový vzdělávací program vydávaný MŠMT ČR. V tomto dokumentu je úvodem představena škola samotná a její charakteristika (budova/y, vybavení, geografické a urbanistické umístění). Jsou konkretizovány podmínky vzdělávání (věcné, psychosociální, organizační, personální podmínky, životospráva, řízení školy, spoluúčast rodičů), organizace vzdělávání a cíle výchovné činnosti. Vzdělávací obsah bývá rozdělen do integrovaných bloků. Provázanost edukace s aktuálními obdobími a děním je zajišťována zpracováním těchto bloků (názvy témat: př.: zelené jaro přichází). Na základě těchto celků učitelé jednotlivých tříd ve svých třídních programech mohou vytvářet tematické okruhy-většinou týdenní (např.: co se děje v travě, návrat tažných ptáků apod.). Pro zajištění kvality a ověření opodstatněnosti obsahu školního vzdělávacího programu (dále jen ŠVP), je nutné provádět pravidelnou a systematickou evaluaci. (RVP PV, online, 2021)

Jak z názvu vyplývá, třídní vzdělávací program je sestavován pro konkrétní třídu a jeho vypracování je již v kompetenci učitelé. Nejprve je v plánu charakterizována třída (věkové složení, specifika třídy...), dále vzdělávací program samotný, vzdělávací cíle a (volitelně) zařazena, již zmíněná, témata.

Koťátková (2014, s. 358) se zmiňuje o pedagogických kategoriích, kterými jsou:

- Záměr, „*tedy kam bude pedagogická práce směřovat*“
- Stěžejní vzdělávací cíle rozčleněné do jednotlivých období školního roku. Nejčastěji jimi jsou cíle zaměřené na rozvoj motoriky, myšlení, řeči, osobnost dítěte, prosociální kompetence, tvořivost, dovednosti potřebné pro budoucí život.
- Obsah práce
- Metody práce s dětmi, které budou v průběhu roku používány.

Smysluplnost a flexibilitu tohoto dokumentu zajišťuje průběžné plánování. Plán je pružný, přizpůsobuje se aktuálně nastalým situacím, potřebám i přáním dětí. Důležité je nezapomínat na hru, jakožto přirozenou činnost dítěte, díky které dovede prozkoumat svět ve svém vlastním tempu. V oboru pedagogiky je hra považována za výchovně-vzdělávací metodu.

Pro lepší motivaci malých dětí je vhodné plán opatřit motivačním názvem (př.: Pohádkový rok), ten se potom bude prolínat všemi tématy a bude podpůrcem dění ve třídě. (Koťátková, 2014, s. 358-376)

O specifiku individuálních vzdělávacích plánů pojednává vyhláška 27/ 2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných. Konkrétně v ustanoveních § 3 a 4. Individuální vzdělávací plán (IVP) bývá součástí dokumentace škol, kde jsou zapsány děti se speciálními vzdělávacími potřebami, zvláštním nadáním i odkladem povinné školní docházky. IVP je jedním z možných podpůrných opatření. Podpůrná opatření stanovují na základě setkání s dítětem školská poradenská zařízení, kterými jsou pedagogicko-psychologické poradny (PPP) a speciálně pedagogická centra (SPC). Následně vydávají písemnou zprávu (pro zákonné zástupce) a písemné doporučení (pro školu) na základě, kterého je případné vypracování IVP v kompetenci škol, v praxi v kompetenci učitelů. (Vyhláška 27/2016 Sb., online, 2016)

S přibývajícímí odklady povinné školní docházky narůstá učitelům i míra zpracovávání podpůrných plánů. Jedním z nich, který jako první zpracovává sama škola v souladu s vlastní identifikací podpůrného opatření 1. stupně (po tom, co nestačí zohlednit individuální zvláštnosti) je plán pedagogické podpory (PLP), který obsahuje „*popis obtíží dítěte, stanovení cílů podpory a způsobů vyhodnocování naplňování plánu. PLP se vyhodnocuje nejpozději 3 měsíce od zahájení poskytování podpůrného opatření.*“ (Plán pedagogické podpory, online, 2022)

Rozhodne-li se zákonný zástupce dítěte, pro které je předškolní vzdělávání povinné, nevzdělávat dotyčné dítě v mateřské škole, může využít individuálního vzdělávání. To spočívá v domácím vzdělávání, či vzdělávání v jiném neregistrovaném zařízení. Dítě však musí být formálně zapsáno v registrované škole. V souvislosti s touto záležitostí je vedena dokumentace údajů dítěte ve školní matrice a jsou zaznamenávány údaje o pravidelném ověřování úrovně očekávaných výstupů dítěte.

Dle školského zákona by školní řád měl obsahovat informace o povinnosti předškolního vzdělávání, upravovat například i hodinu začátku vzdělávání. Školský zákon v § 34a, odst. 4 ukládá školám upravit ve školním řádu problematiku týkající se omlouvání absence dětí a podmínky uvolňování. V souvislosti s tím si každá mateřská škola vytváří svůj omluvný

systém. (MŠMT, online, 2021). Ten může mít podobu omluvných listů, které vyplňují zákonní zástupci, omluvného sešitu, kam zapisují náležitosti omluvy a absence učitelé dané školy, elektronického omlouvání v systému školy, či v jiné komerční platformě, pouze ústního omlouvání dětí bez písemného záznamu aj.

1.3 Povinné předškolní vzdělávání

Podle školského zákona, § 34, odst. 1 je předškolní vzdělávání pro děti povinné „*od počátku školního roku, který následuje po dni, kdy dítě dosáhne pátého roku věku*“ (MŠMT, online, 2021). Povinnost je paragrafem 34a, odst. 3 nařízena ve dnech pracovních, s výjimkou dnů školních prázdnin stanovených pro základní a střední školy v dané oblasti. Děti mohou samozřejmě mateřskou školu navštěvovat i ve dnech školních prázdnin, kdy je mateřská škola v provozu. Základním způsobem plnění povinnosti předškolního vzdělávání je pravidelná docházka do mateřské školy (zapsané ve školském rejstříku). Docházka musí splňovat zákonem stanovený rozsah.

Školský zákon v § 34a, odst. 2 uvádí, že „*zákonný zástupce dítěte je povinen přihlásit dítě k zápisu k předškolnímu vzdělávání (§ 34 odst. 2) v kalendářním roce, ve kterém začíná povinnost předškolního vzdělávání dítěte. Dítě, pro které je předškolní vzdělávání povinné, se vzdělává v mateřské škole zřízené obcí nebo svazkem obcí se sídlem ve školském obvodu, v němž má dítě místo trvalého pobytu, v případě cizince místo pobytu (dále jen „spádová mateřská škola“), pokud zákoný zástupce nezvolí pro dítě jinou mateřskou školu nebo jiný způsob povinného předškolního vzdělávání podle odstavce 5. Je-li dítě přijato do jiné než spádové mateřské školy, oznámí ředitel této školy tuto skutečnost bez zbytečného odkladu řediteli spádové mateřské školy.*“

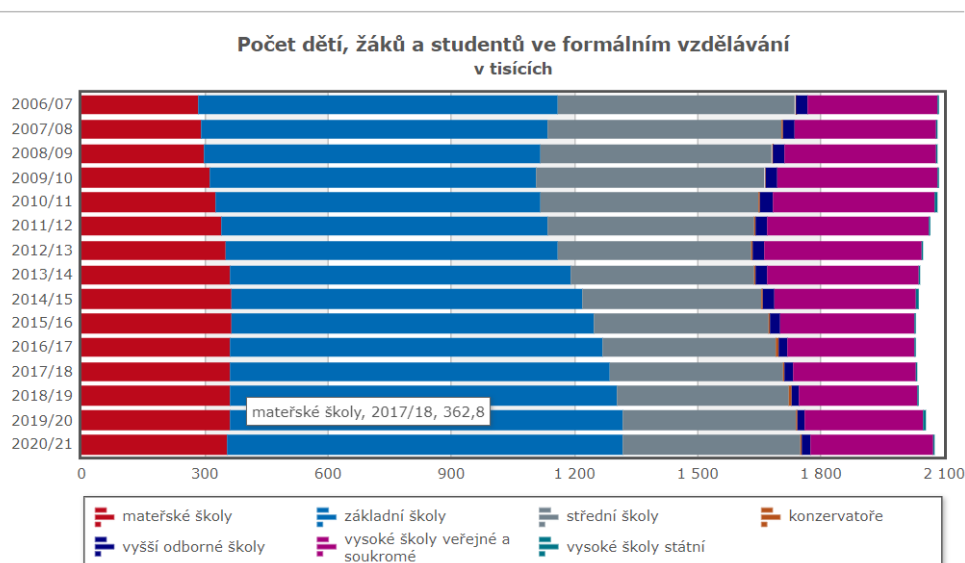
Samotná povinnost byla novelou školského zákona zařazena účinně od kalendářního roku 2017 z důvodu nízké socializace, problematických nástupů do základních škol u dětí ze znevýhodněných rodin (nedůsledné rodičovské vedení, sociální, ekonomické problémy...) (Šmelová a Prášilová 2018, s. 31) a dlouhodobě vyšších počtů odkladů povinné školní docházky, dle Českého Statistického úřadu (ČSÚ, online, 2018) u více než 20 % dětí.

Předškolní vzdělávání je ve školském zákoně, v § 34a, odst. 1 určeno jako povinné pro „*státní občany České republiky, kteří pobývají na území České republiky déle než 90 dnů, a*

na občany jiného členského státu Evropské unie, kteří na území České republiky pobývají déle než 90 dnů. Dále se povinné předškolní vzdělávání vztahuje na jiné cizince, kteří jsou oprávněni pobývat na území České republiky trvale nebo přechodně po dobu delší než 90 dnů, a na účastníky řízení o udělení mezinárodní ochrany¹¹). Povinné předškolní vzdělávání se nevztahuje na děti s hlubokým mentálním postižením.“ (MŠMT, online, 2021)

Dle dat Českého Statistického úřadu (ČSÚ, online, 2021) vztahujících se k počtům účastníků ve vzdělávání (viz obr. 1) je v případě mateřských škol patrné mírné zvýšení počtu dětí ve školním roce, kdy byla povinnost předškolního vzdělávání zavedena (počet dětí v MŠ byl 362,8 tisíc). V předchozím roce, kdy vzdělávání povinné nebylo, byl počet dětí 362, 7 tisíc. Z toho vyplývá, že zvýšení je zanedbatelné a může souviset i s demografickým vývojem v České republice.

Obrázek 1: Statistika vzdělávání

Zdroj: Veřejná databáze ČSÚ, 2021, [online]

Již v roce 2015, kdy vláda předkládala novelu zákona mj. upravující povinnost předškolního vzdělávání, připomínkovací místo, konkrétně Ústecký kraj, který disponuje velkou částí nepřizpůsobivého obyvatelstva, četným zastoupením vyloučených lokalit a sám v národních výsledcích vzdělávání nezastává přední příčky, uvedlo, že „je v zásadě proti tomu, zavádět plošně pro děti předškolní vzdělávání posledním rokem před povinnou školní docházkou jako povinné“. (Ústecký kraj, online, 2015)

Se zavedenou povinností se tehdy neztotožnila ani část poslanců s Václavem Klausem, Petrem Fialou a Zbyňkem Stanjurou v čele, která v roce 2018 podávala návrh na zrušení částí zákona, které upravují povinnost plnění předškolního vzdělávání. Důvodová zpráva odkazuje na fakt, že: „*přes 90 % dětí stejně do mateřských škol chodí. Stávající stav navyšuje byrokracii ve školách (omluvenky, agenda spojená s povinnou předškolní docházkou; nárokovost zajištění místa), přináší nemalé finanční náklady v rozsahu cca 1 mld korun ročně.*“ (Klaus a kol., 2018, s. 3)

I přes počáteční negace však povinné předškolní vzdělávání zůstává v platnosti a stalo se akceptovanou součástí českého školství a v současnosti o jeho zrušení, či pochybnosti existence nejsou zmínky.

1.3.1 Diagnostika školní připravenosti dítěte

Děti, které se účastní povinného předškolního vzdělávání, jsou takzvanými „předškoláky“. Pro to, aby mohli nastoupit k plnění povinné školní docházky v základní škole, by měli splňovat základní předpoklady spojené s jejich věkem.

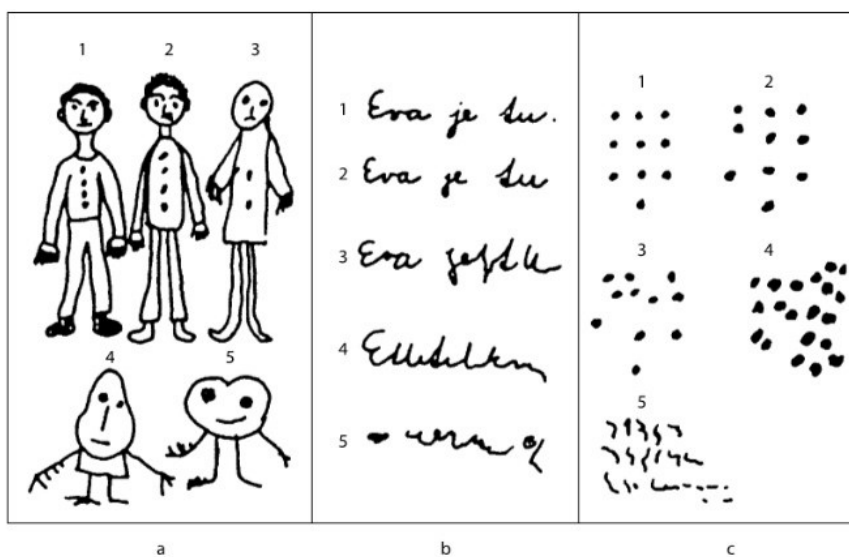
Prostřednictvím pedagogické diagnostiky (sledování vývoje dítěte) by měl být sledován rozvoj v oblastech:

- *motoriky, grafomotoriky*
- *zrakového vnímání a paměti*
- *sluchového vnímání a paměti*
- *vnímání prostoru*
- *vnímání času*
- *základních matematických představ*
- *řeči (myšlení)*
- *sociálních dovedností*
- *sebeobsluhy (samostatnosti)*
- *hry* (Bednářová a Šmardová, 2007, s. 2)

Kolář a kol. (2012, s. 386) definuje školní zralost jako „*takovou fyzickou a psychickou připravenost dítěte na školu, která mu umožňuje optimální zapojení do vyučovacího procesu bez nebezpečí ohrožení fyzického a duševního zdraví při školní zátěži.*“ Zároveň doplňuje,

že předmětem posuzování zralosti vstupu do organizovaného sociálního systému jsou aspekty spojené s fyziologickou, kognitivní, společenskou a postojovou stránkou dítěte, a že prostředkem zjišťování zralosti může být v České republice tzv. „Jiráskův test“ (modifikace zahraničního Kernova testu). Lengmeier a Krejčířová (2006, s. 114) ve své publikaci zmiňují Jiráskův test (viz obr. 2) v souvislosti s tím, že není vhodné, aby byl jediným ukazatelem školní zralosti, ale měly by být zohledňovány i další aspekty jako jsou řeč, znalosti, paměť.

Obrázek 2: Jiráskův test školní zralosti

Zdroj: Langmeier a Krejčířová (2006, s. 114)

1.3.2 Plnění povinnosti jiným způsobem

Školský zákon (MŠMT, online, 2021) v § 34a, odstavci 5 stanovuje 3 další způsoby plnění povinné předškolní docházky;

a) individuální vzdělávání dítěte, které se uskutečňuje bez pravidelné denní docházky dítěte do mateřské školy

V tomto případě zákonný zástupce dítěte o individuální vzdělávání příslušnou mateřskou školu nežádá, doručuje jí pouze oznámení, které obsahuje osobní údaje dítěte, důvod této volby vzdělávání a dobu, po kterou tak dítě bude vzděláváno. Na základě tohoto oznámení ředitel poskytne rodiči návrh, ve kterých oblastech by mělo být dítě vzděláváno (dle RVP PV). S individuálním vzděláváním souvisí i tzv. ověřování úrovně očekávaných výstupů dítěte (dále jen ověřování), kdy jsou u dítěte zjišťovány kompetence v jednotlivých oblastech

RVP PV. To je uskutečňováno v měsíci listopadu a prosinci (přesné datum a způsob ověřování ředitel stanoví ve školním řádu). Pokud se ověřováním zjistí, že je dítě v oblastech nekompetentní, nevykazuje žádné znalosti, dovednosti přiměřené jeho věku a možnostem, ředitel dá rodiči odbornou radu v podobě doporučení další možnosti práce s dítětem. Tato skutečnost však není důvod k ukončení individuálního vzdělávání. Důvodem může být pouze situace, kdy se dítě nezúčastní ověřování v daném termínu, ani v termínu náhradním. (Školský zákon, § 34b, odst. 1-6)

b) vzdělávání v přípravné třídě základní školy a ve třídě přípravného stupně základní školy speciální podle § 47 a 48a školského zákona

V přípravných třídách při základních školách mohou být vzdělávány děti, kterých se již týká povinnost předškolního vzdělávání (dítě, které před následujícím školním rokem dosáhne věku 5 let) a děti, kterým byl umožněn odklad povinné školní docházky (tyto děti jsou ke vzdělávání v přípravných třídách přijímány přednostně). Školní vzdělávací program pro přípravné třídy je tvořen na základě RVP PV. Plán je tvořen volně, v tematických blocích, aby byl dostatečný prostor pro individuální a záměrné plánování. Úkolem těchto tříd, stejně jako mateřských škol, je připravit dítě na hladký přechod k základnímu vzdělávání. Děti jsou intenzivněji a s větší individuální péčí připravovány v oblastech grafomotoriky, logopedické prevence, pregramotnosti (čtenářské, matematické) ... Je využíváno hravých forem a metod. Práce s dětmi je upravována na základě podmínek (prostorové, organizační, materiální aj.) škol. (Specifika tvorby školního vzdělávacího programu pro přípravné třídy základních škol, online, online, 2007)

Pro snadnější získání školních návyků v následné 1. třídě základní školy, si děti pravidelně přinášejí své učební pomůcky (pracovní listy, penál, psací potřeby...), vzdělávací proces je členěn do klasických 45minutových bloků, jsou dětem zadávány jednoduché domácí úkoly apod.

c) vzdělávání v zahraniční škole na území České republiky, ve které ministerstvo povolilo plnění povinné školní docházky dle § 38a

„Pokud jsou děti zapsané ke vzdělávání v zahraniční škole v ČR, rodiče mají povinnost oznámit spádové MŠ plnění povinnosti předškolního vzdělávání jiným způsobem (podle §34a

odst. 5 písm. c), a to buď v době zápisů do MŠ (2. - 16.5.), nebo nejpozději 3 měsíce před začátkem školního roku (tedy nejpozději do 1.6.). Další povinnost není rodičům školským zákonem stanovena.“ (Povinnost předškolního vzdělávání u dětí, které jsou žáky zahraničních škol v ČR, online, 2022)

1.3.3 Zápis k povinnému předškolnímu vzdělávání

Zápis je formální záležitostí předcházející přijetí/ nepřijetí dítěte ke vzdělávání v konkrétní mateřské škole.

Na základě § 34, odstavce 2 školského zákona ředitel po dohodě se zřizovatelem stanovuje datum zápisů k následujícímu školnímu roku, a to v termínu od 2. do 16. 5. V § 34, odst. 3 a 4 je uvedeno, že v případě škol zřizovaných obcí obdrží škola před zápisem od svého zřizovatele seznam dětí, které před začátkem školního roku, ke kterému se hlásí, dosáhnou nejméně 3 let. Seznam obsahuje: jméno, datum narození, adresu trvalého pobytu. (MŠMT, online, 2021),

V materiálu Souhrnné informace o povinném předškolním vzdělávání (2017, online) je uvedeno, že ředitel na základě seznamu zkontroluje, zda byly k zápisu přihlášeny všechny děti, kterých se týká povinnost předškolního vzdělávání. V případě zjistí-li, že tomu tak není, oznamuje skutečnost obecnímu úřadu, který podniká další kroky:

1. nejprve kontaktuje zákonné zástupce ve snaze o zajištění přihlášení dítěte k zápisu,
2. pokud je tato snaha neúspěšná, kontaktuje Orgán sociálně-právní ochrany dítěte (OSPOD), který zahajuje další jednání.

Zákon 258/ 2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů ve znění pozdějších předpisů v § 50 stanovuje, že škola může přijmout děti, které se při zápisu k předškolnímu vzdělávání v mateřské škole prokážou očkovacím průkazem potvrzeným lékařem pro děti a dorost, ze kterého je zřejmé, že dítě absolvovalo všechna povinná očkování, či se na něj vztahují výjimky stanovené zákonem (imunita vůči nákaze, nemožnost podrobení se očkování z důvodu kontraindikace). (MZČR, 2022, online)

Ve snaze podpory rovného přístupu ke vzdělávání a zajištění přihlášení všech dětí, „*se tato povinnost netýká dítěte, které plní povinné předškolní vzdělávání.*“ (Zápis do mateřských škol pro rok 2021/ 2022, MŠMT ČR, 2021)

2 Práce pedagogických pracovníků

Pedagogickým pracovníkem je podle zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících ve znění pozdějších předpisů (dále jen zákon o pedagogických pracovnících) § 2 odst. 1 osoba vykonávající přímou pedagogickou činnost. V mateřské škole je jí běžně učitel a vedoucí pedagogický pracovník. V § 3 téhož zákona je uveden výčet předpokladů pro práci pedagogického pracovníka:

- a) je plně způsobilý k právním úkonům,*
- b) má odbornou kvalifikaci pro přímou pedagogickou činnost, kterou vykonává,*
- c) je bezúhonný,*
- d) je zdravotně způsobilý a*
- e) prokázal znalost českého jazyka, není-li dále stanoveno jinak. (MŠMT ČR, online, 2021)*

V souvislosti s pracovní dobou zaměstnanců nastává u pedagogů výjimka, kdy dle § 22a zákona o pedagogických pracovnících je jejich pracovní doba rozdělena na tzv. přímou a nepřímou činnost. Kromě své přímé pedagogické činnosti, která spočívá ve výchovně-vzdělávací práci s dětmi, vykonávanou pedagogem na pracovišti, a v čase určeném zaměstnavatelem, provádí i činnost nepřímou. To jest činnost spojená s pozicí učitele, kdy se připravuje na vzdělávací proces, zajišťuje náležitosti dokumentace, vykonává dohled nad dětmi, vede záznamy o docházce, tvoří zápis do třídní knihy, účastní se porad, pečuje o kabinety, komunikuje s rodiči atd. (tuto činnost lze vykonávat na místě a v čase zvoleném zaměstnancem). Rozsah pedagogické činnosti vyplývá z § 23 téhož zákona. (MŠMT ČR, online, 2021)

Nařízení vlády 75/2005 Sb., o stanovení rozsahu přímé vyučovací, přímé výchovné, přímé speciálně pedagogické a přímé pedagogicko-psychologické činnosti pedagogických pracovníků stanoví pedagogickému pracovníkovi, stejně jako všem jiným zaměstnancům, pracovní dobu v rozsahu 40 hodin týdně. Tento rozsah je u učitele mateřské školy rozdělen na 31 hodin přímé pedagogické činnosti a zbytek hodin tvoří nepřímá pedagogická činnost. Ředitel školy má svůj poměr činností upraven ve zmiňovaném nařízení vlády, a to v závislosti na počtu zřizovaných tříd, oddělení, skupin, nebo dětí v mateřské škole. (Nařízení vlády 75/ 2005 Sb., MŠMT, online, 2019, s. 1-2) V obrázku 3 je uvedeno detailní rozvržení přímé pedagogické činnosti zaměstnanců mateřské školy.

Obrázek 3: Rozsah přímé pedagogické činnosti

Týdenní rozsah přímé pedagogické činnosti

Škola / Pedagogičtí pracovníci	Počet tříd, oddělení, studijních skupin, kurzů, výchovných skupin, nebo dětí, žáků nebo studentů ve škole	Týdenní rozsah hodin přímé pedagogické činnosti
1. Mateřská škola		
1.1. učitel		31
1.2. ředitel	1 až 2 3 až 4 5 až 6 7 až 10 11 a více	20 15 12 9 6
1.3. zástupce ředitele	1 až 3 4 až 6 7 a více	25 20 17
1.4. ředitel mateřské školy s internátním provozem	1 2 3 až 6 7 až 10 11 a více	16 14 12 9 6
1.5. zástupce ředitele mateřské školy s internátním provozem	1 až 2 3 a více	22 16
1.6. ředitel mateřské školy s internátním (nepřetržitým) provozem nebo mateřské školy s internátním provozem a se speciálním pedagogickým centrem		5

Zdroj: Zákony pro lidi [online]

2.1 Učitel mateřské školy

V průběhu historie se práce učitelů mateřské školy významně proměnila. V minulosti, za dob institucionálního vzdělávání v českých zemích (období cca do roku 1850) se mluvilo o dnešních učitelkách jako takzvaných „pěstounkách“. Ty měly za úkol starat se o děti z hlediska péče zdravotní a bezpečnostní. Až s 30. květnem 1934 tehdejší ministr školství zakotvil termín učitelka. Dalším výrazným zlomem pro práci učitelek byl v období mezi 19. a 20. stoletím nástup pedocentrismu, kdy je v hlavní roli dítě, úcta k němu a vzor přirozené výchovy. Do té doby učitelé vzdělávali děti zcela odlišně, s důrazem na školský přístup. V době po 2. světové válce se vzhledem k vysokým počtům dětí ve třídách kladl důraz na hromadnou organizaci vzdělávání. Pro nedostatečnost individuálního přístupu k dětem se tato organizační forma začala měnit ve skupinovou ke konci 20. století. (Syslová, 2013, s. 37-40)

Učitel v současnosti při svém každodenním pedagogickém působení musí zajistit, aby kvalitně předával vědomosti, byl zároveň poradcem dětem i rodičům, tvůrcem a projektantem, diagnostikem, hodnotitelem, třídním manažerem. Tento soubor schopností a dovedností je souhrnně nazýván jako role učitele, ke kterým jsou přidávány další žádoucí

kompetence: morální bezúhonnost, zátěžová odolnost, vysoká míra emoční inteligence, schopnost sebereflexe a kvalitní komunikace. (Dytrtová a Krhutová, 2009, s.36-37)

Kořa (Vališová, Kasíková, eds., 2011, s. 15) uvádí, že učitelé svoji profesi vnímají spíše jako poslání, které vychází z jejich prohloubeného vědomí a chápání životního smyslu.

Školský zákon 561/ 2004 Sb. v § 22b odst. a) až f) ukládá povinnosti pedagogickým pracovníkům, které se týkají vedení vzdělávacího procesu v souladu s jeho cíli a zásadami, poskytování zpětné vazby a informací o průběhu vzdělávání, ochrany dětí, jejich práv a jejich osobních a dalších citlivých údajů.

V RVP PV je uveden podrobnější výčet specifických povinností učitele mateřské školy; ten uvádí, že učitel mateřské školy nese odpovědnost za svůj kurikulární dokument, tím může být třídní vzdělávací program (TVP) či ŠVP, a okolnosti jeho realizace. Pedagog v mateřské škole musí vykonávat odbornou činnost spojenou s prací s dětmi a také na ně odborným způsobem výchovně působit. Zmiňována je také důležitost sběru podnětů ze stran např. základní školy, obce, a dalších partnerů a v návazné reakce na ně. Pojednává i o způsobu péče o vztah s rodiči a poskytování jim odborných rad, ve kterých je učitel kompetentní. (RVP PV, 2021, s. 46-57)

V rámcovém vzdělávacím programu (RVP PV, 2021), v každé oblasti vzdělávání, je uveden výčet očekávaných výstupů-tj. výstupy charakteristické pro konec předškolního období života dítěte. Tento výčet má být indikátorem pro učitelovu kontrolu připravenosti dětí, na kterou je i s příchodem zavedení povinnosti kladen velký důraz.

Od školního roku 2017/2018 se ve třídách mateřských škol mírně zvýšil počet dětí, které nastoupily pouze k poslednímu, povinnému, roku plnění. V souvislosti s tím učitelům přibyla práce i v rámci nepřímé pedagogické činnosti. V oblasti administrativní, dle druhu omluvného systému, někteří zajišťují vedení docházky předškolních dětí – sledují dobu, kdy rodiče omlouvají své děti (tak, aby bylo konáno dle pravidel stanovených ve školním řádu školy-např.: omluva dítěte do 3 dnů od doby nepřítomnosti apod.), zjišťují důvody absence, na což mají zákonné právo, komunikují s rodiči a snaží se o zajištění docházky dítěte do MŠ. V případě, že je ve třídě učitele zapsáno dítě, které se ale vzdělává individuálně, učitel připravuje podklady pro pravidelné „ověřování“ a to také s pomocí ředitele organizuje a

realizuje. Organizace se napříč školami různí, v některých organizacích probíhalo pouze prostřednictvím rozhovoru se zákonným zástupcem a dítětem, jinde formou širšího celistvého ověřování, kde součástí byla i analýza hry dítěte a kontrola portfolia prací. (ČŠI, 2018)

Tyto kompetence přísluší zpravidla všem učitelům v mateřské škole; těm „začínajícím“ s praxí do 2 let, i těm služebně starším a nejstarším. Na řediteli školy je proto značná podpora pedagogického sboru, propracovanost systému dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků, i podpora začínajících učitelů, která není však zakotvena v legislativě.

Syslová ve své knize pojednává o mezinárodních rozdílech v oblasti kompetencí učitelů. Uvádí, že na Slovensku jsou profesní standardy učitele mateřské školy rozděleny do 4 úrovní: „*začínající učitel, samostatný učitel, učitel s první atestací, učitel s druhou atestací*“ (Syslová, 2013, s. 105). Zároveň popisuje že Velká Británie disponuje tzv. minimální úrovní učitelů předškolního vzdělávání-ta zahrnuje kompetence, jež by měly být vlastní všem učitelům. Karierní postup jednotlivých učitelů je zde na uvážení ředitele příslušné školy. Jednoúrovňový systém má také Nizozemsko, které učitele definuje 7 kompetencemi. (Syslová, 2013, s. 97-106)

2.1.1 Spolupráce s rodinou

Čapek (2013, s. 20, 25-29) uvádí, že spolupráce rodiny a školy v českém školství nevykazuje vysoké úrovně. Častokrát se týká pouze komunikace a plnění základních povinností ze strany rodičů. Další kroky jako zapojování rodičů do rozhodování o dění ve školách, do dobrovolných prací ke zlepšení činnosti školy či zapojení do komunity, praktikuje pouze část institucí. V současném pojetí spolupráce jsou zmiňovány dva modely: rodič jako klient a rodič jako partner. První model klade důraz na požadavky a přání rodičů a škola by na ně měla reagovat, druhý přístup se opírá o názor, že rodič by měl být součástí školy a nést zodpovědnost za vzdělávací výsledky svého dítěte. V praxi by neměl být ani jeden přístup vyčleněn, nýbrž by měla být zajištěna kombinace obou: „*Škola musí respektovat, že jejím klientem je rodič, a pokud chce svou úlohu realizovat co nejkvalitněji, nabízí mu různé platformy spolupráce a partnerství.*“ (Čapek, 2013, 27) Vždy jsou přítomny důvody, proč by měla škola s rodinou spolupracovat:

- právo rodičů na účast při aktivitách školy, na informace o výsledcích a průběhu vzdělávání jejich dětí, na volbu školy,
- rovnost rodičů a učitelů, která spočívá v rovném postavení a odlišné, ale hodnotné zkušenosti obou stran,
- reciprocita, která poukazuje na důležitost prospěchu pro obě strany a odpovědnost za své konání,
- posilování-prospěch ze vzdělávání mají nejen děti, ale i rodiče.

2.2 Ředitel mateřské školy

Ředitelem mateřské školy může být ten, kdo splňuje podmínky zákona o pedagogických pracovnících v § 3 (tj. předpoklady pedagogického pracovníka) a § 5, který ukládá minimální dobu výkonu praxe přímé pedagogické činnosti, nebo další obdobné činnosti (i řídicí) v délce min. 3 let. (MŠMT ČR, online, 2021)

Dle Plamínka (2008, s. 126-127) je takovýto manažer (ředitel) spojením rolí a pozic:

- Lídr-v první řadě by měl být lídr, který tvoří a naplňuje vizi a misi organizace a zároveň motivuje své zaměstnance
- Manažer-naplňuje ŠVP a RVP, vykonává manažerské funkce (plánování, organizování, vedení lidí, kontrola)
- Vykonavatel procesu-ředitel nepřestává být pedagogickým pracovníkem, stále plní povinnost výkonu přímé pedagogické činnosti

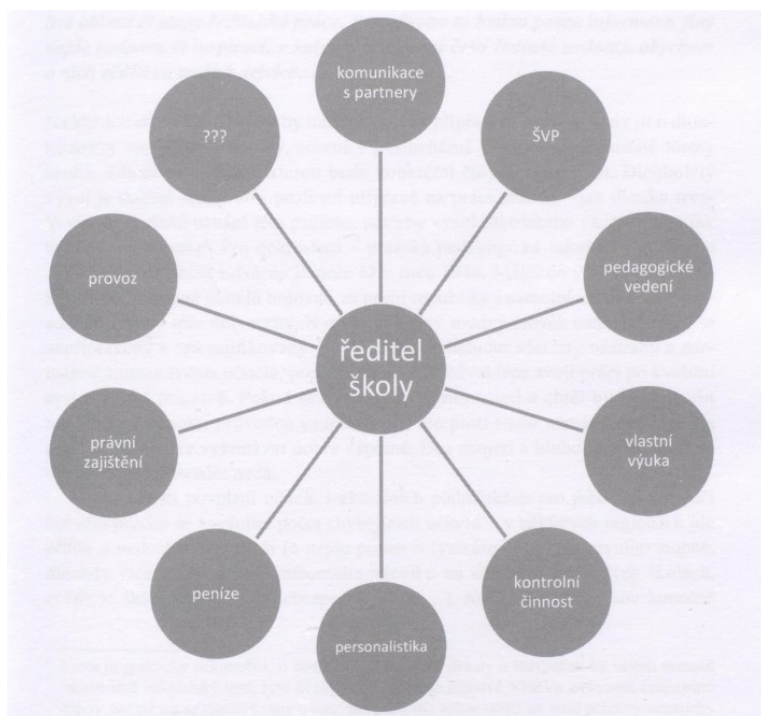
Trojan (2021, s. 52-55) se zabývá kompetencemi ředitelů škol a kompetenčními modely, kdy kompetence definuje jako složku znalostí, dovedností, zkušeností aj. Kompetentní ředitel je ten, který naplňuje požadavky kompetentního modelu sestaveného zvláště pro ředitele škol:

- Kompetence lídra (tvoří a naplňuje misi a vizi, dokáže stanovit priority, motivuje zaměstnance, dostatečně prezentuje a šíří povědomí o činnosti školy)
- Kompetence manažera (vytváří strategii naplňování vize, zajišťuje finanční zdroje, vykonává manažerské funkce, věnuje se personální agendě)
- Kompetence odborné (orientuje se v právních a ekonomických nařízeních, v oblasti školství, disponuje dobrými komunikačními schopnostmi a dovednostmi)

- Kompetence osobnostní (dokáže plánovat svůj čas, je schopen sebereflexe a následného seberozvoje, je odolný vůči stresu, případně s ním dokáže pracovat)
- Kompetence sociální (má smysl pro vytváření týmů, je schopný konstruktivně řešit konflikty a problémy, je schopen spolupráce a akceptuje podmínky mimo organizaci)
- Kompetence řízení a hodnocení pedagogického procesu (systematicky evaluuje pedagogický proces, vytváří, plánuje, inovuje kurikulární dokumenty školy, které dokáže implementovat do praxe)

Dále Trojan odkazuje na konkrétní kompetence ředitele školy viz obr. 4 a dodává: „*Ředitelé, kteří mají velký potenciál pro řízení kvality vzdělávání, jsou zaplavováni administrativními povinnostmi, jež ne vždy mohou delegovat nebo zajistit službou zvenčí ...*“ (Trojan, 2021, s. 11).

Obrázek 4: Kompetence ředitele školy

Zdroj: Trojan, 2021, s. 15

Školský zákon v § 164 upravuje práci ředitelů následovně:

a) „rozhoduje ve všech záležitostech týkajících se poskytování vzdělávání a školských služeb, pokud zákon nestanoví jinak,

- b) odpovídá za to, že škola a školské zařízení poskytuje vzdělávání a školské služby v souladu s tímto zákonem a vzdělávacími programy uvedenými v § 3,*
- c) odpovídá za odbornou a pedagogickou úroveň vzdělávání a školských služeb,*
- d) vytváří podmínky pro výkon inspekční činnosti České školní inspekce a přijímá následná opatření,*
- e) vytváří podmínky pro další vzdělávání pedagogických pracovníků a pro práci školské rady, pokud se podle tohoto zákona zřizuje,*
- f) zajišťuje, aby osoby uvedené v § 21 byly včas informovány o průběhu a výsledcích vzdělávání dítěte, žáka nebo studenta,*
- g) zajišťuje spolupráci při uskutečňování programů zjišťování výsledků vzdělávání vyhlášených ministerstvem,*
- h) odpovídá za zajištění dohledu nad dětmi a nezletilými žáky ve škole a školském zařízení. “*
(MŠMT ČR, online, 2021)

K těmto kompetencím přibýly další povinnosti v souvislosti se zavedením povinného PV. Jsou to zejména změny týkající se zápisů dětí k předškolnímu vzdělávání, kdy ředitelé, relativně nově, musí kontrolovat, zda se k zápisu dostavili všichni zákonní zástupci dětí, pro něž je PV povinné. Také zajišťování docházky dětí do MŠ a možnost zjišťování důvodů nepřítomnosti dítěte je pro ředitele novou činností a s tím i spojená intenzivnější spolupráce s rodiči. Všechny změny musí být ředitelem v souladu se zákony zaimplementovány do příslušných dokumentů školy (školní vzdělávací program, školní řád, organizační řád, vytvoření omluvného systému).

Dle Strategie 2030+ (MŠMT, online, 2020) je Česká republika zemí s nejvyšší autonomií škol na světě. V opatření 3 implementační karty „Podpora a řízení škol“ (MŠMT, online, 2020, s. 101) je pojednáváno o snižování administrativní zátěže škol, které svými kroky MŠMT ČR chce dosáhnout během let 2020-2023. To bude spočívat v eliminaci výkaznictví a „odstranění duplicitní činnosti“, propojenosti informačních systémů, delegování práce ředitele na další pracovníky školy či zřizovatele a vzájemné spolupráci. Ministerstvo očekává pozitivní dopady na fungování škol.

ČŠI vydává pro každý školní rok dokument Kritéria hodnocení podmínek, průběhu a výsledků vzdělávání. Dokument obsahuje 6 hlavních kritérií pro každý druh školy regionálního školství, z nichž jedno je věnováno pedagogickému vedení školy; dle

aktuálních kritérií (ČŠI, online, 2021) ředitel školy má tedy školu aktivně řídit, evaluovat její činnost a na výsledky adekvátně a efektivně reagovat, vytvářet v ní zdravé klima, zároveň naplňovat požadavky pedagogického sboru, starat se o pedagogický rozvoj svých kolegů a v neposlední řadě vytvářet účelný a systematický plán seberozvoje.

Naplní-li se zmiňované cíle Strategie 2030+, bude to pro ředitele škol znamenat více prostoru pro efektivnější řízení pedagogického procesu.

3 Metodologie práce

3.1 Cíl výzkumného šetření a výzkumné otázky

Cílem výzkumu je zjistit, jak legislativní změna, novela účinná od kalendářního roku 2017, týkající se zavedení povinnosti předškolního vzdělávání, ovlivnila dění v jednotlivých oblastech práce pedagogických pracovníků, konkrétněji administrativní a manažerskou práci ředitelů a výchovně-vzdělávací a administrativní práci učitelů ve dvou vybraných mateřských školách v největším středočeském městě Kladně.

Podkladem pro tvorbu výzkumných otázek je stanovený cíl práce. Zodpovězením výzkumných otázek je zjišťováno naplnění stanoveného cíle.

1. Jak se vlivem zavedení povinného předškolního vzdělávání změnila edukační práce učitelů?
2. Jak se změnila náplň administrativní práce učitelů?
3. Jakým způsobem změna ovlivnila práci ředitele školy?

3.2 Metody sběru dat

3.2.1 Výzkumný přístup a design

„Terénní práce je pro kvalitativního pracovníka příležitostí pro hluboké poznání a jemnou analýzu konkrétního prostředí.“ (Gavora, 2000, s. 142)

Na základě zvoleného tématu, stanoveného cíle a volby výzkumných otázek byl pro potřeby práce zvolen kvalitativní přístup. Designem výzkumu je případová studie. Nejprve je zapotřebí definovat, co je případ. Tím je v této práci legislativní změna-zavedení povinného předškolního vzdělávání.

Na malém výzkumném vzorku je možné hlouběji prozkoumat komplikovanější fenomény. Dle Švaříčka a Šed'ové (2007, 96-97) je případová studie nástroj k porozumění složitých jevů. Autoři také zmiňují, že i přes fakt, že je více používána pro potřeby výzkumů v jiných oborech, stává se čím dál tím více používaným designem i v pedagogických výzkumech.

Jako vybrané metody sběru dat jsou zvoleny: polostrukturovaný rozhovor s řediteli školy, z důvodu časové úspory a nenarušování programu učitelů dotazníkové šetření – dotazník

korespondovaný učitelkám vybraných škol, a analýza dokumentů, kdy jejím předmětem jsou: školní vzdělávací programy, školní řády. Analyzovány jsou z pohledu úplnosti, dostupnosti lidem, kterým dostupné být mají, a obsahové náplně. V tomto případě jsou analyzovány pouze části, které se dotýkají povinnosti předškolního vzdělávání

3.2.2 Výzkumný vzorek-respondenti šetření

Jelikož se v tomto výzkumu jedná o případovou studii, jejíž případ je svou charakteristikou specifický, bylo by nemožné volit výběrový soubor náhodně.

Aby byla zajištěna validita výzkumu, je výběr vzorku záměrný a výzkumná místa zvolena cíleně tak, aby byly naplněny požadavky cíle. Gavora (2000, s. 144) v tomto případě (záměrný výběr) popisuje výzkumníka jako někoho, kdo případ dobře zná, staví na svých poznacích, své znalosti pedagogického oboru a empirii v daném odvětví.

Vlastní výzkum byl realizován ve dvou vybraných veřejných mateřských školách v největším středočeském městě Kladně. To pro zajištění komparace dat a možné odhalení odlišných postojů, pohledů pedagogických pracovníků. Zvolena byla škola s 5 a škola se 3 třídami, pro možné porovnání větší a menší školy. Každá MŠ se nachází v jiné části města.

První mateřská škola, v tomto výzkumu pod pseudonymem MŠ Jahůdka, disponuje 5 třídami, 2 z nich jsou vyčleněny pro děti, kterých se týká povinnost předškolního vzdělávání, a děti s odkladem povinné školní docházky.

Druhá mateřská škola, pojmenována jako MŠ Beruška, má k dispozici 3 třídy, z toho 1 určenou pro děti „předškoláky“.

Respondenti:

MŠ Jahůdka - 5 pedagogických pracovníků (4 učitelky a 1 ředitelka školy)

Vybraná mateřská škola zaměstnává celkem 10 pedagogických pracovníků, včetně ředitelky školy. V této MŠ působí učitelky stále v jedné třídě, nepostupují s dětmi s novým školním rokem dále, a tak všechny nemají zkušenost s vedením dětí, jež se týká/ týkalo povinné předškolní vzdělávání. Vhodnými respondenty jsou tak pouze 4 paní učitelky, pouze ty se setkaly s vedením tříd předškolních dětí v době již povinného předškolního vzdělávání.

Ředitelka vybrané mateřské školy- 11 let praxe učitelky MŠ, z toho 8 let ředitelky

(Jména učitelek jsou z etických důvodů pozměněna.)

Učitelka **Alena**- 4 roky praxe učitelky

Učitelka **Božena**- 5 let praxe učitelky

Učitelka **Cecilie**- 1,5 roku praxe jako asistent pedagoga, 1,5 roku praxe jako učitelka

Učitelka **Dana**- 10 let praxe učitelky

MŠ Beruška - 3 pedagogičtí pracovníci (2 učitelky a 1 ředitelka školy)

V této mateřské škole je zaměstnáno 6 pedagogických pracovníků (5 učitelek, 1 ředitelka), učitelky postupují s novým školním rokem dále s dětmi do další třídy, a tak se postupně všechny setkají s vedením třídy „předškoláků“. Kvůli personálním změnám v předešlých letech jsou v současnosti v mateřské škole pouze 2 učitelky, které se setkaly s povinným předškolním vzděláváním; ty se zúčastnily výzkumu (dotazníkového šetření).

Ředitelka MŠ- 11 let pedagogické praxe učitelky MŠ, z toho 6,5 let ředitelky

(K učitelkám jsou přiřazeny pseudonymy)

Učitelka **Eliška**- 8 let praxe učitelky

Učitelka **Františka**- 6 let praxe učitelky

3.3 Sběr dat

3.3.1 Rozhovor s řediteli školy

Dle Švaříčka a Šed'ové (2007, s. 160) je jedním z hlavních dvou typů rozhovor polostrukturovaný, který je koncipován na základě předem stanovených témat a otázek. Ten byl zvolen pro účely naplnění stanoveného cíle práce.

Vlastní rozhovor

Rozhovor s ředitelkou MŠ Jahůdka proběhl přímo ve třídě „předškoláků“, kde po dobu našeho rozhovoru pracovala druhá paní učitelka s dětmi. Jednak mohu zhodnotit, že nebyl zajištěn úplný klid pro realizaci rozhovoru, ale na druhou stranu jsem mohla provést i malé, nezáměrné pozorování dění ve třídě. Paní ředitelka se průběžně odkazovala na paní učitelku, která potvrzovala její odpovědi. Zároveň jsem konkrétně měla možnost vidět problémy u

dětí, které nastoupily pouze k plnění posledního povinného roku předškolního vzdělávání. To byly zejména logopedické vady, neznalost časových pojmů, mezi dětmi byly patrné rozdíly.

Rozhovor byl zaznamenáván písemně. Po většinu času přímou řečí doslovným přepisem, ale i kombinací s pouhým záznamem odpovědí hlavních myšlenek v bodech.

Ve druhé navštívené mateřské škole (MŠ Beruška) rozhovor probíhal v kanceláři ředitelky školy, kde byl zajištěn dostatečný časový prostor a klidná atmosféra pro vedení rozhovoru. Data byla zaznamenávána ručně doslovným přepisem a odpověďmi v bodech.

Polostrukturovaný rozhovor spočíval v jasně formulovaných, řízených otázkách týkajících se identifikace školy a spojitostí s paní ředitelkou (počet tříd, počet tříd vyčleněných pro vzdělávání dětí ve věku 5+, počet pedagogických pracovníků, praxe ředitelky MŠ) a ve stanovených tématech pro volný rozhovor, kterými byly: dokumentace (Jak a co ředitelka upravovala, náročnost...), spolupráce s rodiči (Změnila se? Ztížila?), porovnání práce před a po zavedení povinnosti předškolního vzdělávání (administrativa, práce s dětmi, pocity, dojmy...), ověřování úrovně osvojování očekávaných výstupů dítěte, legislativa a její naplňování, zápisy (rozdíly zápisů k předškolnímu vzdělávání u dětí, kterých se povinnost týká a u dětí, kterých ne).

3.3.2 Dotazník korespondovaný učitelkám vybraných mateřských škol

Dotazník je svojí charakteristikou – získávání mnoha dat, typický spíše pro kvantitativní přístup. Ovšem z důvodu časové úspory může být použit i v případě kvalitativního sběru dat. Za předpokladu, že bude kvalitativně strukturován. Gavora ve své publikaci (2000, s. 99-105) doporučuje dotazník rozdělit do několika okruhů, které se poté doplňují konkrétními otázkami. Uvádí, že pořadí otázek nemusí být voleno zcela logicky. To z důvodu udržení respondentovi pozornosti a vůle dotazník adekvátně dokončit. Na začátku by měly být voleny otázky jednoduché, zajímavé, které respondenta „navnadí“. Dále otázky složitějšího charakteru a ke konci dotazníku je vhodné zvolit ty, které mají důvěrnější charakter a otázky zjišťující fakta o dotyčném (otázky identifikační).

Východisky pro tvorbu konkrétního dotazníku byly poznatky čerpané z odborné a metodologické literatury. I přesto byl dotazník po pilotáži upravován; pilotáž proběhla v nejmenované mateřské škole třemi učitelkami.

Dotazník obsahuje 22 otázek. Z toho jsou 4 otázky uzavřené, 15 částečně uzavřených (obsahují navíc možnost výběru/ doplnění: „jiná“) a 3 otázky otevřené. Dle doporučené Gavorovy (2000, s. 99-100) struktury je důvěrnější otázka, týkající se osobního názoru na přínosy povinného předškolního vzdělávání, zařazena nakonec, stejně jako otázka identifikační, tu dotazník obsahuje 1 (otázka týkající se délky praxe učitelky)

Pilotáž dotazníku

Pilotáž dotazníku byla provedena na 3 učitelkách z odlišné mateřské školy než vybraných pro výzkum práce. Na základě předvýzkumu je upravena otázka č. 18 týkající se dětí sice zapsaných v MŠ, ale plnících individuální vzdělávání např. doma, kdy byl vyměněn termín „MŠ“ za „třída“ a přidána možnost odpovědi „v mé třídě ne, ale v naší MŠ ano“. U otázky č. 8, jež se týká administrativní zátěže v případě vedení záznamů absence dětí, jsou doplněny příklady spojené s činností.

Dotazník byl po pilotním ověření přepracováván tak, aby jeho výstup naplnil cíl práce a bylo možné odpovédět na výzkumné otázky.

Tištěný dotazník byl učitelkám vybraných mateřských škol osobně předán v samolepicích obálkách pro zajištění jeho úplné anonymity a ochrany soukromí. Po vyplnění je učitelky mateřských škol zalepené osobně předaly.

V MŠ Jahůdka byl termín odevzdání vyplněných dotazníků stanoven po dohodě s paní ředitelkou a v MŠ Beruška po společné dohodě s učitelkami.

Na vyplnění tak paní učitelky v prvním případě měly 5 dnů a ve druhém dny 4. Ačkoliv podmínky pro vyplnění nebyly pro učitelky obou školek zcela rovné, s časem na vyplnění byly všechny spokojené.

3.3.3 Analýza dokumentů

„Jde o analýzu a hodnocení obsahu písemných textů“ (Gavora, 2000, s. 117)

Předmětem analýzy jsou vnitřní a kurikulární dokumenty vybraných mateřských škol: školní vzdělávací program a školní řád.

Analyzovaný text kvalitativně je posuzován a hodnocen z hlediska legislativní kompatibility, obsahu, srozumitelnosti a jeho přístupnosti kompetentním osobám (zákonní zástupci, učitelé...). Pracováno je pouze s částmi týkající se povinného předškolního vzdělávání.

Text byl analyzován díky online přístupnosti na webových stránkách ještě před realizací rozhovorů a fyzickou návštěvou škol, samozřejmě se souhlasem (po telefonické domluvě) ředitelek.

3.4 Harmonogram šetření

Předběžná dohoda o možnosti provedení výzkumu ve vybraných mateřských školách byla sjednána s řediteli vybraných škol v říjnu 2021. Realizace rozhovorů a dotazníkového šetření byla předběžně stanovena na druhou polovinu měsíce ledna roku 2022, kdy ředitelé již mívají hotové roční závěrky a bývá dle slov ředitelů klidnější období. Kvůli úpravám dotazníku a organizačním záležitostem ředitelů, výzkum proběhl až na konci měsíce února a počátkem měsíce března.

Analýza dokumentů škol byla díky jejich umístění na webových stránkách prováděna průběžně již od počátku února do počátku března.

V MŠ Jahůdka byl rozhovor s ředitelkou školy proveden 24. 2. 2022, kdy zároveň proběhlo předání tištěných dotazníků v samolepících obálkách určené pro učitelky MŠ a byl sjednán termín jejich odevzdání na 28. 2. Návratnost byla 100 %.

Dne 1. 3. 2022 byly osobně předány tištěné dotazníky, opět v samolepících obálkách, učitelkám v MŠ Beruška, a po vzájemné dohodě, stanoven datum odevzdání ke 4. 3. 2022, i v tomto případě byla návratnost 100 %. Zároveň byl s paní ředitelkou smluven termín rozhovoru.

Rozhovor s ředitelkou MŠ Beruška byl realizován 7. 3. 2022.

Získaná data byla tříděna a analyzována průběžně od 28. 2. 2022 (od získání dotazníkových dat z MŠ Jahůdka) do získání i dat z MŠ Beruška, konce března 2022.

4 Výsledky šetření, interpretace dat

Výsledky šetření jsou v této kapitole rozděleny podle škol, kde výzkumy probíhaly. U každé školy jsou vyhodnoceny a okomentovány otázky z dotazníku, přepsán a vyhodnocen rozhovor s ředitelkou školy a analyzovány příslušné texty školních vnitřních a kurikulárních dokumentů. V závěru této části jsou zodpovězeny výzkumné otázky a uvedeno doporučení pro další praxi.

4.1 MŠ Jahůdka

Dotazník určený učitelkám vybrané školy

1. Zvýšil se ve Vaší MŠ počet dětí, které nastoupily POUZE k plnění posledního předškolního roku (oproti době před zavedením povinnosti)?

Odpovědi na otázku byly uzavřené

Alena na otázku odpověděla, že NE. Božena, že nemůže posoudit, jelikož doba její praxe učitelky je 5 let, a tak nezažila dobu, kdy předškolní vzdělávání povinné nebylo. Cecilie také nemůže posoudit (její celková pedagogická praxe je 3 roky). A paní učitelka Dana zvolila odpověď ANO.

V tomto případě se liší odpověď Aleny a Dany; ačkoliv Alena, stejně jako Božena a Cecilie také pracuje jako učitelka v MŠ méně než 6 let, konkrétně 4 roky, tak nárůst počtu takových dětí za svoji praxi pravděpodobně nepocítuje.

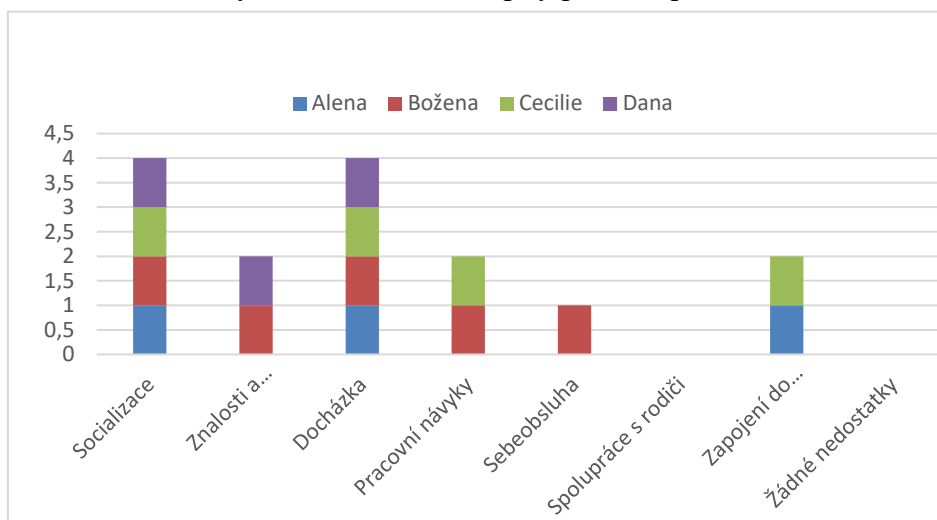
2. Jako největší problém u dětí, které nastoupily pouze k poslednímu povinnému roku vnímám:

Respondentky mohly zvolit více odpovědí. Na výběr měly: nedostatečná socializace, nedostatečná úroveň znalostí a dovedností „předškoláka“, nepravidelná docházka do MŠ, špatné pracovní návyky, nedostatky v sebeobsluze, (ne)spolupráce s rodiči, špatné zapojení do stávajícího kolektivu, či mohly odpovědět, že žádné nedostatky nevidí, mohly také dopsat svoji, jinou odpověď.

Shoda u všech paní učitelek nastala v odpovědích „nedostatečná socializace“ a „nepravidelná docházka“. Tímto se potvrzuje důvod zavedení povinného předškolního vzdělávání.

Odpověď „(ne)spolupráce s rodiči“ a „žádné nedostatky nevidím“, nevolila žádná paní učitelka, stejně jako nikdo nevyplnil svoji, jinou odpověď. Další výběr odpovědí učitelek je patrný z grafu 1.

Graf 1: Nedostatky u dětí, které nastoupily pouze k poslednímu roku

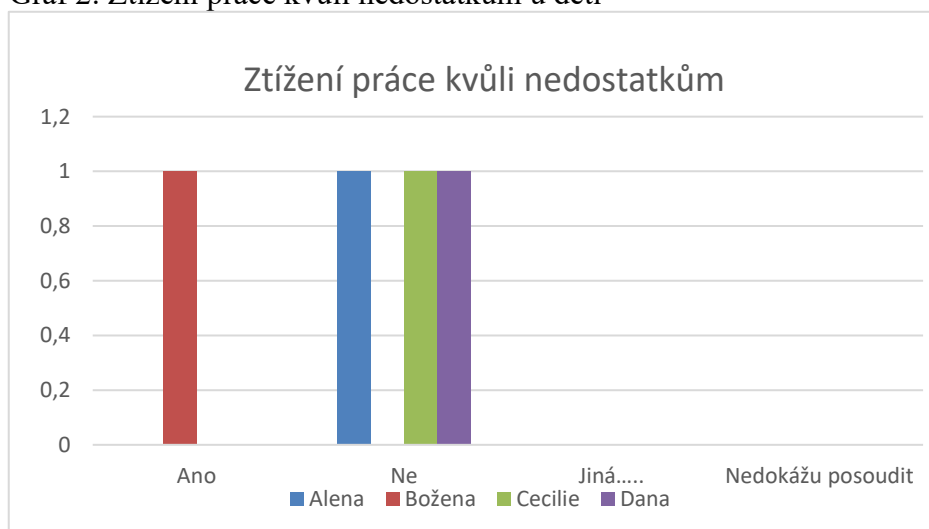

Zdroj: vlastní zpracování na základě získaných dat

3. Pokud jste v předchozích odpovědích zvolili nějaký nedostatek, odpovězte prosím;

Ztížily nedostatky u dětí Vaší edukační práci?

Graf 2: Ztížení práce kvůli nedostatkům u dětí

Zdroj: Vlastní zpracování na základě získaných dat

Božena pocítuje, že se její práce kvůli nedostatkům u dětí ztížila, zároveň uvedla nejvíce nedostatků u dětí. Teno fakt může souviset s dobou její praxe, s tím, že nemá dostatečné srovnání s vedením předškoláků v době, kdy povinnost zavedena nebyla. Alena, Cecilie a Dana uvedly, že ne.

4. Pocítujete, že se Vaše výchovně-vzdělávací práce změnila? (v porovnání před zavedením povinnosti a následně po ní) *pokud ano, stručně uveďte jak:

Možnosti výběru byly: NE, ANO (+ vytvořen prostor pro rozvinutí odpovědi), NEMOHU POSOUDIT

Alena uvedla, že se její výchovně-vzdělávací práce se nezměnila. Zvolila možnost „NE“.

Božena zvolila odpověď „nemohu posoudit“

Cecilie, stejně jako Alena zvolila odpověď ne.

Dana odpověděla, že ano a doplnila: „*Je nutné více sledovat absenci v docházce a školní zralost a připravenost dětí*“.

Většinová shoda nastala u odpovědí Aleny a Cecilie, odpověděly, že ne

5. Jakým způsobem zaznamenáváte absenci dětí, kterých se týká povinné předškolní vzdělávání? (př.: omluvný list dítěte, zápis do zvláštního bloku, elektronické vedení docházky apod.) + jaké údaje zaznamenáváte?

Odpovědi paní učitelek se shodovaly. Tudíž je ve škole, dle legislativy, správně nastaven jednotný omluvný systém. Všechny respondentky uvedly, že zaznamenávají absenci u dětí do OMLUVNÉHO LISTU s těmito údaji: DŮVOD ABSENCE, DATUM, DÉLKA ABSENCE a PODPIS RODIČE.

6. Pokud je dítě bez omluvy nepřítomno déle jak 3 dny, kontaktujete rodiče se snahou zajištění docházky dítěte do MŠ?

a) Ano

Tato odpověď nebyla nikým vybrána.

b) Ne

Tuto odpověď zvolily Alena a Cecilie.

c) Já ne, ale kontaktuje je ředitel školy – takto odpověděla Dana

d) Jiná... Doplnění Boženy: Rodiče se omlouvají sami a informují MŠ

Z odpovědí je patrná nejednotnost. Ředitelka školy ale při rozhovoru sdělila, že „v některé třídě není potřeba ani volat rodičům, jsou zvyklí omlouvat jako když to povinné nebylo. A ve druhé třídě víme, komu volat, abychom skutečně zajistili docházku toho dítěte, ale to dělám já.“

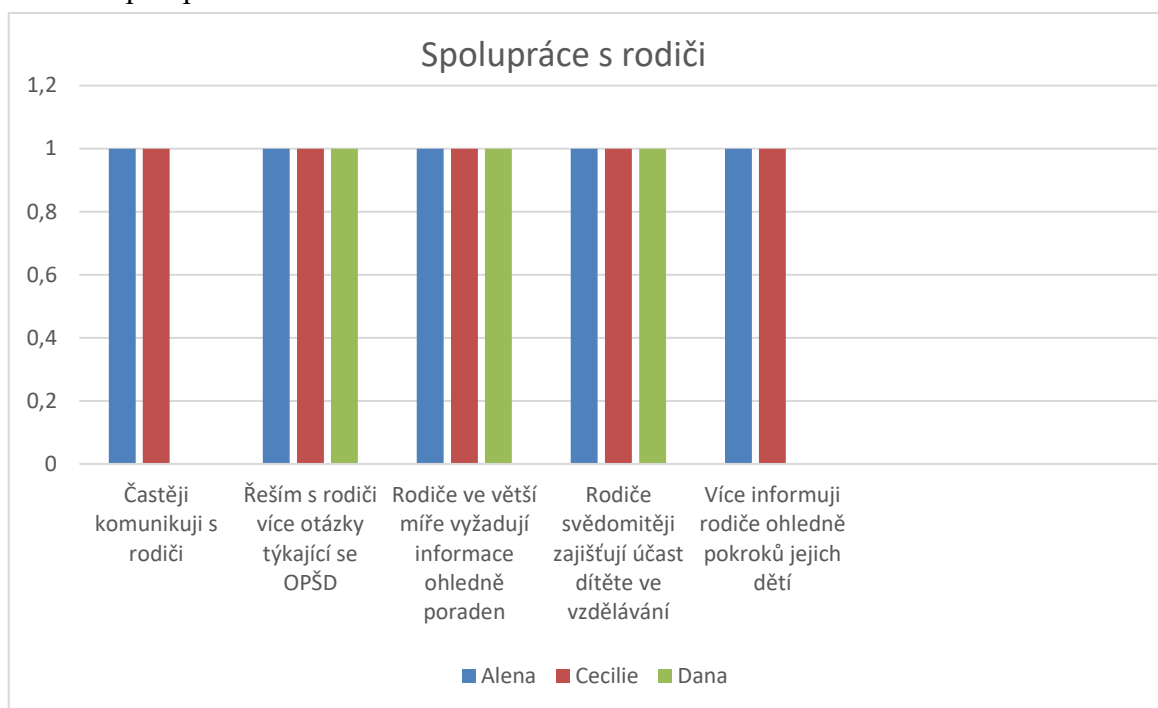
7. Vyberte prosím, jakým způsobem se změnila spolupráce s rodiči (v porovnání s obdobím nepovinnosti a povinnosti PV).

Božena zvolila odpověď „nemůžu posoudit“ (nedostatečně dlouhá praxe pro tyto účely).

Naprostá shoda učitelek nastala v možnostech odpovědí týkajících se větší míry řešení otázek o OPŠD, poskytování informací o poradnách a svědomitějšího zajišťování dítěte ve vzdělávání. Odpověď týkající se OPŠD a poraden opět potvrzuje důvody zavedení

povinného předškolního vzdělávání. I 3 roky po zavedení povinnosti nejsou tyto problémy eliminovány.

Graf 3: Spolupráce s rodiči

Zdroj: Vlastní zpracování na základě získaných dat

8. Uved'te, jak moc je pro Vás vedení záznamů o absenci dětí náročné, administrativně zatěžující... (vedení záznamů, dohledávání historie v docházce, apod...)

Na tuto otázku téměř všechny paní učitelky (Alena, Božena, Cecilie) odpověděly, že je vedení záznamů o absenci dětí pro ně NEZATĚŽUJÍCÍ. Pouze Dana zvolila odpověď MÍRNĚ ZATĚŽUJÍCÍ. Z toho vyplývá, že systém omlouvání je nastaven efektivně.

9. Dotkla se legislativní změna, zavedení povinnosti předškolního vzdělávání, Vaši běžné pracovní náplně?

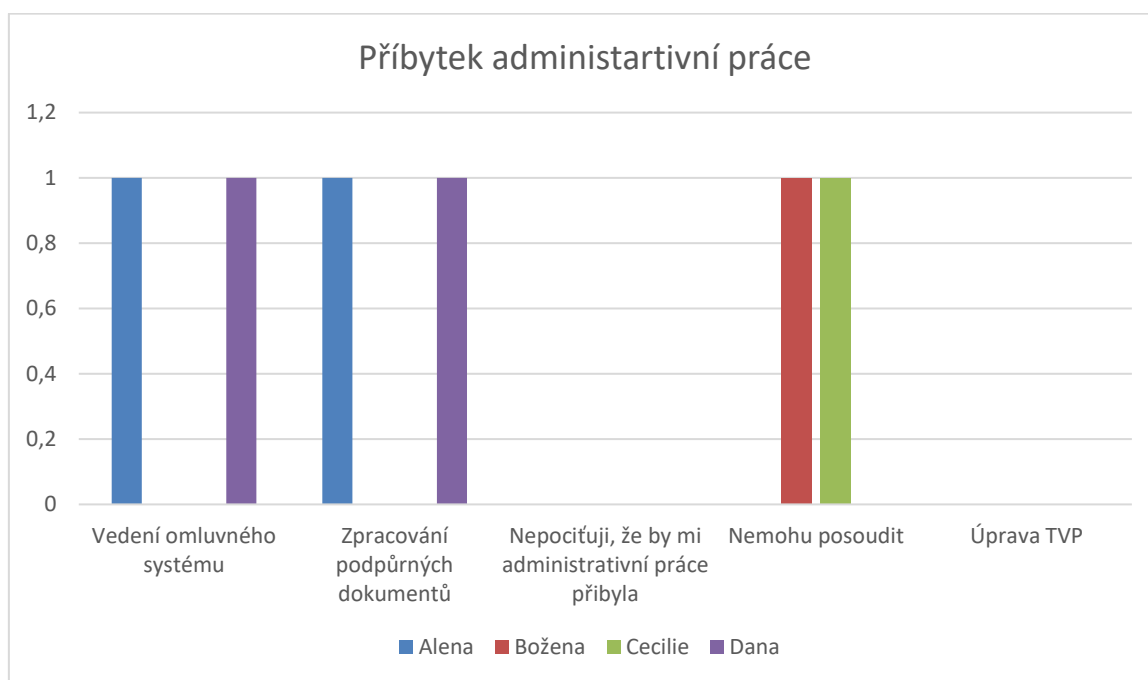
Aleniny a Ceciliiiny pracovní náplně se legislativní změna nedotkla. Božena opět nemůže posoudit.

Ditiny pracovní náplně se dle její odpovědi změna dotkla. V následujícím bodě (10. Pokud jste v předchozí otázce odpověděli „ano“, tak prosím popište, jakým způsobem se změna dotkla vaší práce (stačí bodově).) uvádí, že se změna dotkla zejména dokumentace,

vedení omluvných listů, sledování absence dětí a dalším důsledkem je i komunikace s rodiči ve větším rozsahu.

11. Administrativní práce mi přibyla zejména ve spojitosti s:

Graf 4: Příbytek administrativní práce

Zdroj: Vlastní zpracování na základě získaných dat

Alena a Dana se shodují na tom, že ve větší míře zpracovávají podpůrné dokumenty a práce jim přibyla v souvislosti s vedením omluvného systému – zároveň ale Alena v otázce č. 8 odpověděla, že vedení omluvného systému není pro ní zatěžující záležitostí.

12. V souvislosti s faktem, že je předškolní vzdělávání povinné (pro určité děti), upravili jste nějakým způsobem pojetí zpracování svého třídního vzdělávacího programu?

Zde paní učitelky měly na výběr ze 4 možností odpovědí + jim byl ponechán prostor pro vlastní vyjádření/ jinou odpověď;

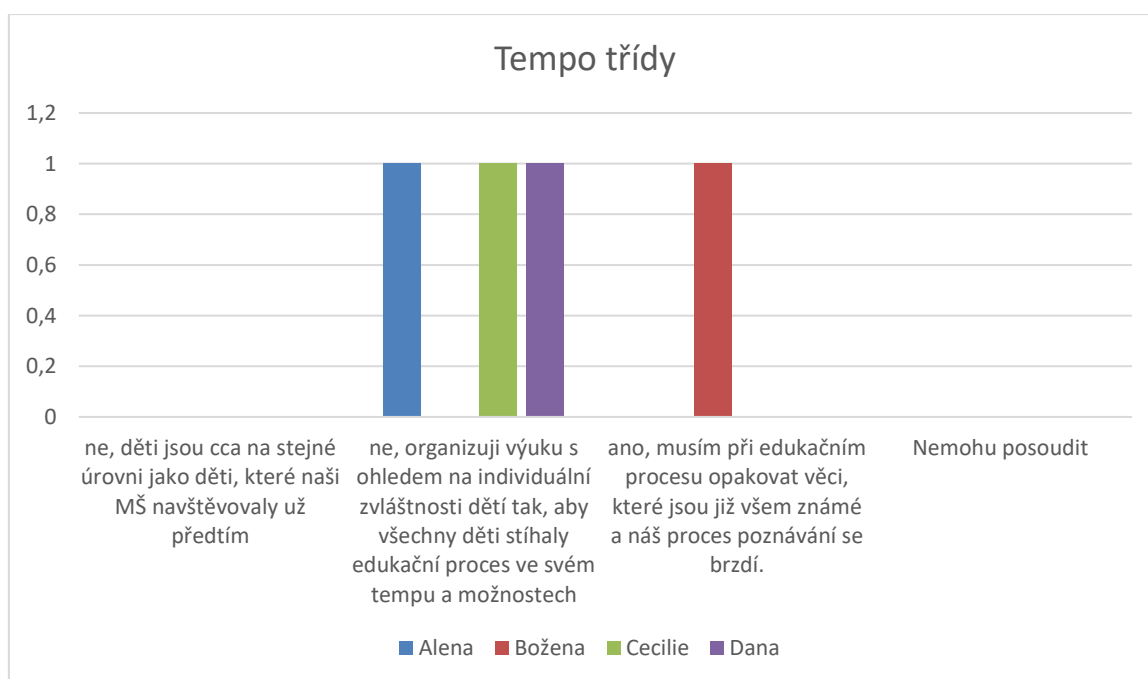
- a) ne, připravovala jsem děti i před změnou stejně, TVP byl obdobný
- b) ano, více se zaměřuji na náležitosti, očekávané výstupy ... RVP PV
- c) nezpracovávám TVP

d) nemohu posoudit

Všechny paní učitelky odpověděly, že ne, že připravovaly děti i před změnou stejně a jejich TVP byl obdobný. To značí kvalitu poskytovaného vzdělávání i v době, kdy předškolní vzdělávání povinné nebylo.

13. Narušují děti, které nastoupily pouze k plnění posledního roku, tempo třídy?

Graf 5: Tempo třídy

Zdroj: Vlastní zpracování na základě získaných dat

Uspokojivým výsledkem je, že děti, které nastoupily k plnění pouze posledního roku v MŠ, podle většiny učitelek nenarušují tempo třídy.

14. Je pro Vás edukačně náročné vést děti, které nastoupily pouze k plnění posledního povinného roku v MŠ?

Alena, Božena a Cecilie odpověděly, že NE. Pouze Dana zvolila odpověď ANO.

Tyto odpovědi souvisejí s předchozí otázkou, kdy se potvrzuje stejný názor Dany.

15. Porovnání výchovně-vzdělávací práce PŘED a PO zavedení povinného předškolního vzdělávání (vyberte výrok, se kterým souhlasíte, či doplňte) *Pokud nemůžete posoudit, neodpovídejte*

- I. a) Práce s dětmi je obtížnější než v době před zavedením povinnosti.
 b) Práce s dětmi je srovnatelná s prací v době, kdy PV povinné nebylo
 c) jiná.....
- II. a) Ve větší míře se soustředím na rozvoj kompetencí „předškoláka“
 b) Přípravovala jsem děti stejně, i když PV povinné nebylo.
 c) jiná.....

Odpovědi se naprosto shodovaly u Aleny a Cecilie, kdy obě odpověděly, že práce s dětmi je v porovnání před a po zavedení povinnosti SROVNATELNÁ, a že se ve větší míře soustředí na rozvoj kompetencí „předškoláka“.

To Dana zvolila v první části stejnou odpověď jako kolegyně (Práce s dětmi je srovnatelná s prací v době, kdy PV povinné nebylo), ale ve druhé části uvádí, že děti připravovala stejně, i když PV povinné nebylo.

Božena nemůže posoudit.

16. DISTANČNÍ VZDĚLÁVÁNÍ

Všechny paní učitelky se setkaly v minulém školním roce s distančním vzděláváním předškoláků a všechny tuto formu výuky popisují stejně;

- E-mailová komunikace s rodiči, možnost osobního vyzvednutí materiálů
- Zasílání pracovních listů, námětů na činnosti, demonstračních obrázků, písni, básní k danému tématu
- Při prezenčním setkání rodiče paní učitelkám přinesly vyplněné pracovní listy, výkresy...

Pro téměř všechny paní učitelky byla tato forma vzdělávání obtížnější. Kromě Cecilie, která uvedla, že distanční forma vzdělávání oproti prezenční obtížnější nebyla a dodává: „*Nenahradilo to osobní kontakt*“. Odpovědi jsou takto zvoleny pravděpodobně z důvodu první takovéto zkušenosti.

17. Vnímáte, že ve větší míře (oproti době, kdy předškolní vzdělávání povinné nebylo), zpracováváte zvláštní plány pro děti? (př. Plán pedagogické podpory, IVP, záznamy pro děti s OPŠD apod)

Všechny respondentky uvedly, že ROZHODNĚ ANO. Kromě Boženy, která nemůže posoudit. Dochází opět k potvrzení důvodů vedoucích k zavedení povinného předškolního vzdělávání.

18. Setkala jste se již s dítětem, které bylo/je ve Vaší třídě zapsáno k povinnému předškolnímu vzdělávání, ale MŠ fyzicky nenavštěvuje/ nenavštěvovalo? Tzn. dochází/ docházelo na pravidelné „ověřování úrovně osvojování očekávaných výstupů“?

S takovýmto individuálním vzděláváním dítěte se setkala Božena a Dana. A u další otázky:

19. Kdo připravuje podklady k hodnocení výsledků dítěte? Shodně odpověděly, že ony samy ve spolupráci s paní ředitelkou.

V MŠ funguje spolupráce vedení a pedagogického sboru.

Na otázku č. 20, **Je pro Vás „ověřování úrovně osvojování očekávaných výstupů dítěte“ organizačně náročné?** Opět odpověděly shodně a to, že SPÍŠE NE.

21. Jaké přínosy spatřujete v zavedení povinného předškolního vzdělávání?

ALENA

Myslím si, že každé dítě by mělo poznat režim mimo domov a rozvíjet i své socializační dovednosti.

Docházení do MŠ dodá dítěti více vlastní identitu nežli stálý dohled matky. Navíc dnešní rodiče tolik nelpí na samostatnosti dětí.

DANA

Zapojení do vzdělávání dětí ze sociálně a ekonomicky znevýhodněného prostředí.

BOŽENA

Děti budou na školní docházku připravené + nebude 1. září na ně vyvíjen velký psychický tlak (budou zvyklé na nějaký režim a na odloučení od matky.)

CECILIE

- kontakt se svými vrstevníky
- naučit se samostatnosti, být úspěšné přirozenou cestou
- rozvíjet se
- dokázat trávit svůj čas bez přítomnosti rodičů
- přirozený rozvoj sebeobsluhy

Rozhovor s ředitelkou školy, doplněný o analýzu dokumentů

Na začátku rozhovoru jsem paní ředitelce sdělila cíl svého výzkumu, ta se mě zeptala, jak dlouho pracuji jako učitelka mateřské školy. Tím jsme se naladily pro další dialogy.

Jako první jsem položila identifikační otázky týkající se paní ředitelky, ale i školy, ve které působí. To proto, abych měla dostatek informací pro další průběh rozhovoru a mohla na základě toho upravovat své dotazy.

Paní ředitelka ochotně a otevřeně odpovídala a komunikovala: *„Jako ředitelka působím 8 let, máme 5 tříd a 2 třídy jsou pro předškoláky, je tam i pár mladších dětí ale. Pedagogických pracovníků máme 10, včetně mě, všechno jsou učitelky.“*

Dále jsem zmiňovala témata, kterých by se měl rozhovor týkat;

Já: *„Ráda bych se vás zeptala, jaké změny vidíte v oblasti dokumentace, kterou musíte vést a spravovat. Co jste třeba musela upravovat a jak v ŠVP, školním řádu a tak“*

Ředitelka: *„Ta úprava tak strašná nebyla. Vytvořit, vložit to tam bylo v pohodě, ale jestli je to správně a úplné, to objeví až ČŠI a co člověk, to názor. Do školního řádu jsem dávala body ohledně docházky, omlouvání, individuálního vzdělávání a ověřování, taky platby. A v ŠVP informuji o povinnosti a teď nově o jazykové přípravě cizinců.“*

Analýza dokumentů prokazuje, že školní vzdělávací program i školní řád jsou přístupné rodičům i zaměstnancům (web, i tištěná podoba na nástěnkách ve škole).

Ředitelka školy s účinností povinného předškolního vzdělávání upravila ve školním řádu náležitosti, které jí ukládá zákon;

v bodě „docházka a způsob vzdělávání“ jsou zmíněny podmínky omlouvání absence dětí, náležitosti jiných způsobů plnění povinnosti předškolního vzdělávání a specifika ověřování úrovně osvojování očekávaných výstupů-zde se jedná víceméně o zjednodušený přepis paragrafů zákona.

Úprava se dotkla i odstavce týkajícího se plateb v MŠ, jelikož povinné předškolní vzdělávání je bezplatné, a to i pro děti s odkladem povinné školní docházky.

Ve školním řádu chybí úprava začátku vzdělávání, jeho stanovení ukládá ředitelům § 1c, odst. 2, vyhlášky 14/2005 Sb. Na tento fakt jsem paní ředitelku upozornila, ta s poděkováním odpověděla, že zjedná nápravu.

Ve školním vzdělávacím programu vybrané školy je zařazen bod, který upozorňuje na povinnost předškolního vzdělávání u dětí, které dosáhnou před příslušným školním rokem nástupu, věku 5 let.

Z analýzy dokumentů vyplývá, že je obsah srozumitelný učitelům, ale i zejména rodičům (zákonným zástupcům) a obsahuje téměř všechny body, jež jim ukládá legislativa.

Dalším bodem rozhovoru byla spolupráce s rodiči a její proměna od doby nepovinnosti a povinnosti vzdělávání;

Paní ředitelka uvádí: *„1/4 až 1/3 rodičů má pocit, že je dítě nedostatečně připraveno na školu, stresují ho a stresují i sebe, co dítě vlastně neumí. S povinností si rodiče uvědomili důležitost připravenosti a vyvíjí tak tlak na to dítě a pak řeší, proč se dítěti nechce do školy.“*

„A některých rodičů se to, jakože netýká. Chtěla bych na ně více apelovat.“ Paní ředitelka zároveň říká, že situace, kdy dítě téměř MŠ nenavštěvuje, staví ředitele do špatné pozice a vyvíjí na ně tlak, jelikož oni by měli také pomáhat zajišťovat docházku dítěte, ale nemají jak, pokud rodič nespolupracuje.

„A určitě rodiče více chtějí informace o odkladech, poradnách a tak.“

Individuální vzdělávání, přibývajících odklady a zápisy byly také tématy rozhovoru;

„Osobně nespátřuji výhody v individuálním vzdělávání. Pak hodnotím, tedy ověřuji úroveň u dítěte, které neznám, vidím ho jednou, a to nemusí nic vypovídat.“ Zároveň dodává, že někteří rodiče ani neakceptují výzvy na dostavení se s dítětem k ověřování úrovně osvojování očekávaných výstupů, a tak se tato situace stává pro ředitele časově a organizačně náročnější.

Odklady povinné školní docházky jsou pro ředitelku také částečně problematickou záležitostí. Sděluje, že *„dítě, které je na odklad, rodiče vůbec nevidí, neví, proč by dítě mělo mít odklad a pak naopak pro děti, které jsou po všech stránkách úplně v pořádku rodiče ten odklad chtějí a ptají se po poradnách.“*

Ředitelka je pro odklady „*tak na půl*“. V některých případech jsou přínosem, v některých nejsou řešením, „*to dítě nebude jiné ani za 2 roky*“.

Od školního roku 2017/ 2018 se mateřským školám dostává seznam dětí narozených k 31. 8. (5. narozeniny) s trvalým bydlištěm v Kladně (spádovost je v tomto případě pro celé město jednotná). Dle seznamu ředitelé kontrolují, zda se k zápisu přihlásily všechny děti, pro něž je to povinné, říká paní ředitelka. „*Podle seznamu přijdeme tak na 2-3 děti, co nepřišly, většinou jsou to Romové a cizinci, co nejsou nikde zapsaní, tak to hlásíme na magistrát. A těch dětí, co nastoupí až k poslednímu roku je v průměru taky tak 2-3.*“

Závěrem paní ředitelka říká, že jako velkou změnu vidí to, že se cca o 20 % zvýšila administrativní zátěž. A že „*neustále se člověk bojí, zda má dle legislativy všechno aktuální, zda to platí. Beru to ale tak, jak to je, protože mě ta práce baví.*“ „*Vzdělávání dětí je skoro pořád stejné jako předtím.*“

4.2 MŠ Beruška

Dotazník určený učitelkám vybrané mateřské školy

1. Zvýšil se ve Vaší MŠ počet dětí, které nastoupily POUZE k plnění posledního předškolního roku (oproti době před zavedením povinnosti)?

Odpovědi na otázku byly uzavřené.

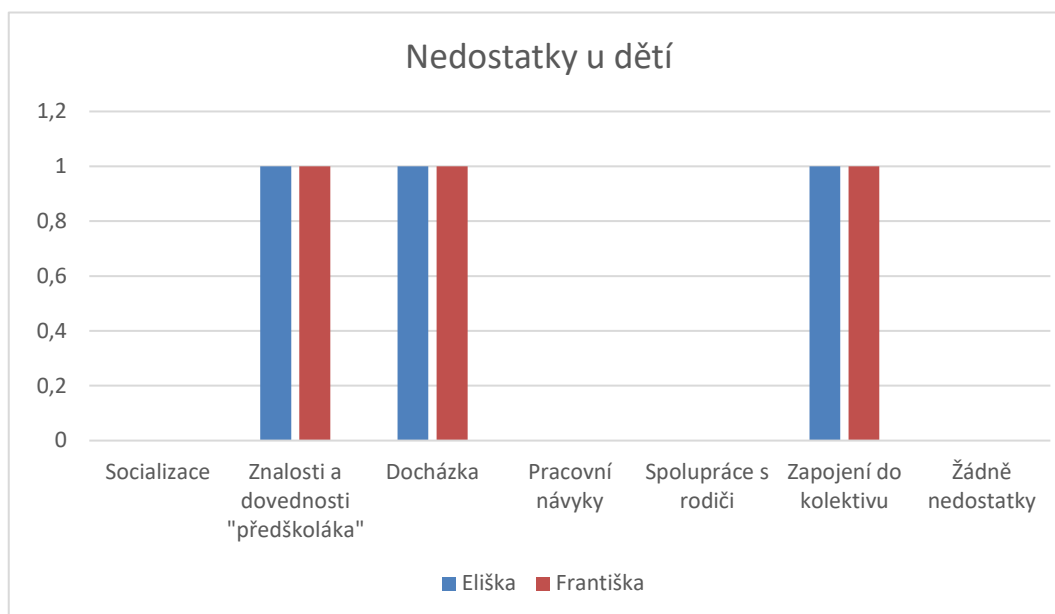
Eliška odpověděla, že neví. Oproti tomu Františka zvolila odpověď ano.

Paní ředitelka se při rozhovoru zmínila, že nárůst těchto dětí je každoročně o 1-2 jednotky.

2. Jako největší problém u dětí, které nastoupily pouze k poslednímu povinnému roku vnímám:

V tomto bodě bylo možné zvolit více odpovědí, respondentky vybíraly z: nedostatečná socializace, nedostatečná úroveň znalostí, dovedností „předškoláka“, nepravidelná docházka do MŠ, špatné pracovní návyky, nedostatky v sebeobsluze, (ne)spolupráce s rodiči, špatné zapojení do stávajícího kolektivu, žádné nedostatky nevidím. Mohly doplnit i svojí vlastní odpovědí. Obě paní učitelky zvolily naprosto shodné odpovědi. To vypovídá o objektivním hodnocení situace.

Graf 6: Nedostatky u dětí, které nastoupily pouze k poslednímu roku

Zdroj: Vlastní zpracování na základě získaných dat

3. Pokud jste v předchozích odpovědích zvolili nějaký nedostatek, odpovězte prosím;

Ztížily nedostatky u dětí Vaší edukační práci?

Eliška i Františka odpověděly, že ano.

To znamená 100 % shody, oproti tomu paní učitelky z MŠ Jahůdka se ze 75 % shodly na odpovědi NE. Z toho vyplývá, že je tento aspekt velice individuální a souvisí s nastavením v konkrétní mateřské škole, možná i s pedagogickým vedením.

4. Pociťujete, že se Vaše výchovně-vzdělávací práce změnila? (v porovnání před zavedením povinnosti a následně po ní) *pokud ano, stručně uveďte jak

Paní učitelka Eliška sice uvedla, že se její výchovně-vzdělávací práce změnila, ale neuvedla, jak, jakým způsobem...

Paní učitelka Františka také odpověděla ano a doplnila: „Více se zaměřuji na plnění cílů RVP PV, více s dětmi opakuji a více individualizuji práci dětí.“

5. Jakým způsobem zaznamenáváte absenci dětí, kterých se týká povinné předškolní vzdělávání? (př.: omluvný list dítěte, zápis do zvláštního bloku, elektronické vedení docházky apod.) + jaké údaje zaznamenáváte?

Odpovědi Elišky i Františky byly shodné, což značí vhodně, v souladu se zákonem, nastaveném systému omlouvání.

ZPŮSOB: Zápis učitelkou do zvláštního bloku

ÚDAJE: Jméno dítěte, datum oznámení omluvy, časový rozsah absence, důvod, způsob oznámení (telefon, e-mail, osobně)

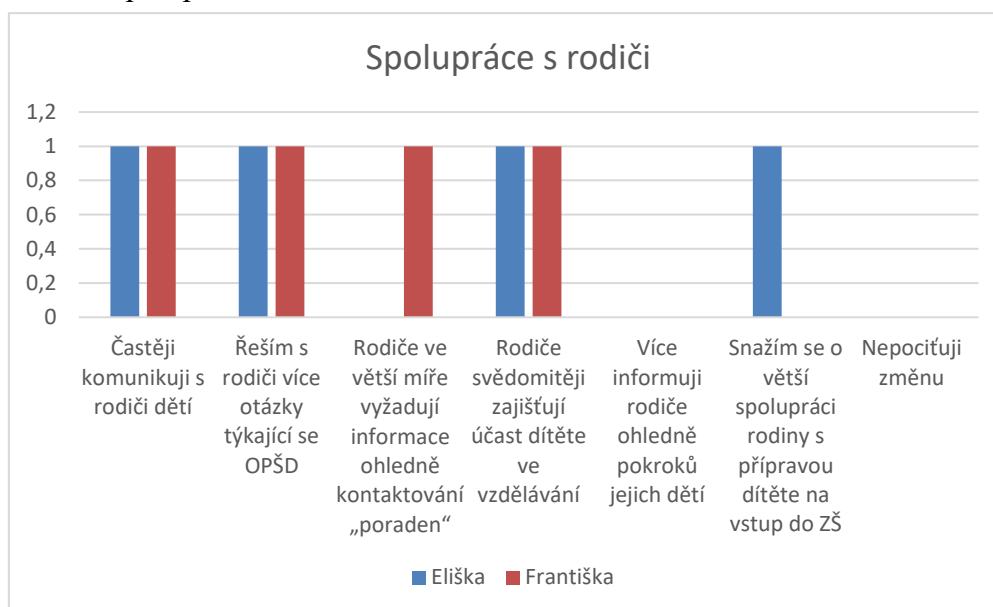
6. Pokud je dítě bez omluvy nepřítomno déle jak 3 dny, kontaktujete rodiče se snahou zajištění docházky dítěte do MŠ?

Eliška ne, ale kontaktuje je ředitel školy. Františka zvolila vlastní odpověď: „*Já, po domluvě s ředitelkou školy, zda je to vhodné, že mám o dítěte obavy...*“

V tomto případě by bylo vhodné nastavit jednotnou komunikaci a postup ve specifických situacích.

7. Vyberte prosím, jakým způsobem se změnila spolupráce s rodiči (v porovnání s obdobím nepovinnosti a povinnosti PV). *Lze vybrat více než 1 odpověď*

Graf 7: Spolupráce s rodiči

Zdroj: Vlastní zpracování na základě získaných dat

Naprostě shodně Eliška i Františka zvolily odpovědi vztahující se k častější komunikaci s rodiči, k řešení otázek týkajících se OPŠD a ke svědomitějšímu zajišťování účasti dítěte ve vzdělávání. Totožně jako v MŠ Jahůdka. Eliška se navíc snaží o větší spolupráci rodiny

s přípravou dítěte na vstup do ZŠ. Oproti tomu Františka uvádí, že rodiče ve větší míře vyžadují informace ohledně kontaktování poraden.

8. Uved'te, jak moc je pro Vás vedení záznamů o absenci dětí náročné, administrativně zatěžující... (vedení záznamů, dohledávání historie v docházce, apod...)

Eliška v tomto případě zaujímá neutrální postoj, ale pro Františku je vedení záznamů mírně zatěžující. Může se jednat o čistě individuální postoj, či nejednotné podmínky, podporu ze strany vedení.

9. Dotkla se legislativní změna, zavedení povinnosti předškolního vzdělávání, Vaší běžné pracovní náplně?

Eliščiny běžné pracovní náplně se prý změna nedotkla. Naopak Františka uvedla, že její ano a dále v otázce 10., týkající se konkretizace způsobu ovlivnění, zmiňuje administrativu.

11. Administrativní práce mi přibyla zejména ve spojitosti s:

Z možného výběru odpovědí se paní učitelky shodly na tom, že jim administrativní práce přibyla ve spojitosti s omluvným systémem, zpracováváním podpůrných plánů + Františce s úpravou TVP.

Odpovědi se většinou shodují s výsledky v MŠ Jahůdka.

12. V souvislosti s faktem, že je předškolní vzdělávání povinné (pro určité děti), upravili jste nějakým způsobem pojetí zpracování svého třídního vzdělávacího programu?

V tomto případě jsou odpovědi zcela rozdílné; Františka se po změně více zaměřuje na náležitosti a očekávané výstupy RVP PV. Eliška připravovala děti i před změnou stejně a její TVP byl obdobný.

Každý pedagog by měl upravovat své kurikulární dokumenty a edukační procesy dle svého uvážení, ale tak, aby naplnil cíle ŠVP a RVP PV.

13. Narušují děti, které nastoupily pouze k plnění posledního roku, tempo třídy?

Eliška vybrala: ne, organizuji výuku s ohledem na individuální zvláštnosti dětí tak, aby všechny děti stíhaly edukační proces ve svém tempu a možnostech

Františka zvolila vlastní odpověď: „*Proces poznávání se trochu brzdí, ale např. při ranních hrách, pobytu venku atd pracuji více a individuálněji s dětmi, které to potřebují.*“

Z odpovědi Františky je patrné, že se více zaměřuje na vyrovnání nedostatků, ale z následující odpovědi vyplývá, že tato situace pro ni náročná není.

14. Je pro Vás edukačně náročné vést děti, které nastoupily pouze k plnění posledního povinného roku v MŠ?

Jasná odpověď obou paní učitelek je: „NE“

15. Porovnání výchovně-vzdělávací práce PŘED a PO zavedení povinného předškolního vzdělávání (vyberte výrok, se kterým souhlasíte, či doplňte) *Pokud nemůžete posoudit, neodpovídejte*

I. a) Práce s dětmi je obtížnější než v době před zavedením povinnosti.

b) Práce s dětmi je srovnatelná s prací v době, kdy PV povinné nebylo

c)

jiná.....

II. a) Ve větší míře se soustředím na rozvoj kompetencí „předškoláka“

b) Přípravovala jsem děti stejně, i když PV povinné nebylo.

c)

jiná.....

Eliška i Františka vnímá, že je práce s dětmi srovnatelná. Františka se ale ve větší míře soustředí na rozvoj kompetencí „předškoláka“. A Eliška připravovala děti i před změnou stejně.

Potvrzují se zde odpovědi paní učitelek na otázky č. 13 a 14.

16. DISTANČNÍ VZDĚLÁVÁNÍ

I. Pokud jste vedla předškoláky v minulém školním roce, uveďte prosím, jak probíhalo jejich distanční vzdělávání:

Eliška minulý rok, v době koronavirové krize, třídu předškoláků nevedla. Františka ano a v bodech popsala průběh distanční výuky:

- E-mailová komunikace s rodiči a možnost osobního vyzvednutí ve školce, pravidelné zasilání materiálů k tématu a pravidelný report od rodičů (popsané i fotky)
- Materiály: náměty k činnostem, pracovní listy, tipy na vzdělávací videa, písničky, básně, úkoly na ven, nahraná videa cvičení a vyprávění pro děti

Z rozhovoru s paní ředitelkou vyplynulo, že tato forma rodičům i dětem vyhovovala a byla dostačující.

Obdobně probíhalo i distanční vzdělávání v MŠ Jahůdka.

II. Byla tato forma vzdělávání pro Vás obtížnější než prezenční práce s dětmi?

Pro Elišku ano. Stejně jako v MŠ Jahůdka může odpověď souviset s teprve první zkušeností s tímto způsobem výuky.

17. Vnímáte, že ve větší míře (oproti době, kdy předškolní vzdělávání povinné nebylo), zpracováváte zvláštní plány pro děti? (př. Plán pedagogické podpory, IVP, záznamy pro děti s OPŠD apod.)

Eliška i Františka odpověděly, že ano. V tomto případě jsou potvrzeny důvody, které vedly k zavedení povinného předškolního vzdělávání. Stejně jako v MŠ Jahůdka.

18. Setkala jste se již s dítětem, které bylo/je ve Vaší třídě zapsáno k povinnému předškolnímu vzdělávání, ale MŠ fyzicky nenavštěvuje/ nenavštěvovalo? Tzn. dochází/ docházelo na pravidelné „ověřování úrovně osvojování očekávaných výstupů“?

Ani jedna paní učitelka se s touto formou vzdělávání nesetkala, ale uvádějí, že takové dítě v mateřské škole zapsáno bylo, jen ne v jejich třídě. Tomuto tématu se dále věnuje paní ředitelka v rozhovoru.

Další otázky se týkaly přiblížení práce spojené s individuálním vzděláváním dítěte. Na ty paní učitelky nemohly odpovědět.

21. Jaké přínosy spatřujete v zavedení povinného předškolního vzdělávání?

ELIŠKA

Lepší připravení dětí na vstup do ZŠ

FRANTIŠKA

Příprava na vstup do ZŠ

Lepší socializace dětí

Získání pracovních návyků
a návyků pravidelnosti

Rozhovor s ředitelkou školy, doplněný o analýzu dokumentů

I tento rozhovor jsem uvedla cílem práce a položila identifikační otázky. Paní ředitelka mi ochotně odpovídala a otevřeně se mnou vedla dialog.

Délka pedagogické praxe paní ředitelky je 11 let, z toho 6,5 roku působí na ředitelské pozici. Její škola disponuje 3 třídami, z nichž 1 je vyčleněna pro vzdělávání dětí, pro které je předškolní vzdělávání povinné. Ve škole je zaměstnáno 6 pedagogických pracovníků, včetně ředitelky.

K tématu týkajícího se dokumentace a administrativy (spojené s povinnostmi vzdělávání) se paní ředitelka vyjádřila takto: *„Nebylo náročné to vytvořit a zimplementovat do našich stávajících dokumentů, není toho tolik a jak na to, to vše říká zákon a vyhlášky, nepříjde mi to ani jako taková zátěž, jen je to trochu časově náročnější. Více vyplňuji tabulky, respektive vyplňuji více tabulek pro město, ministerstvo, kraj, co se týká těch předškolních dětí. Ale to všechno k práci ředitele asi patří.“*

Na základě analýzy dokumentů mohu o školním řádu MŠ Beruška tvrdit, že je úplný, obsahuje náležitosti, jež mu ukládá legislativa, je dobře přístupný rodičům i učitelům, a to na webu školy i na nástěnkách v šatnách MŠ, zároveň je srozumitelný všem, kterým srozumitelný být má.

Školní řád hned na první straně informuje o povinném předškolním vzdělávání, a to ve věci přijímání dětí, kde je uvedeno, že MŠ může přijmout i neočkované děti, ale pouze s výjimkou dětí s odkladem povinné předškolní docházky a dětí, kterých se týká povinné předškolní vzdělávání.

Dále je v něm věnován 1 samostatný článek s ucelenými informacemi o povinném předškolním vzdělávání pro zákonné zástupce. Toto řešení hodnotím velmi kladně pro orientaci v textu, srozumitelnost, ucelenost a přehlednost. Článek představuje výtah z legislativy, doplněný o výklad a upřesnění ze strany mateřské školy.

V dalším bodě, který pojednává o platbách, je zmínka o bezplatnosti předškolního vzdělávání pro děti s povinností a OPŠD.

Během analýzy jsem objevila zastaralé informace týkající se onemocnění COVID-19, které již svým obsahem a podmínkami nejsou aktuální. Tuto skutečnost jsem oznámila ředitelce školy, která záležitost prověří.

Školní vzdělávací program také měl projít drobnou úpravou v souvislosti se zavedením povinného předškolního vzdělávání. Nenašla jsem v něm jedinou zmínku, ani nedávno zavedenou část týkající se přípravy dětí s nedostatečnou znalostí českého jazyka, která se týká zejména dětí povinných předškolním vzděláváním. Program je přístupný na webu, i v šatnách MŠ, je srozumitelný, jasný, ač v tomto případě neúplný.

Dotkly jsme se tématu omluvného systému a paní ředitelka říká: *„Říkala jsem, že nebudu rodiče zatěžovat dalšími papíry, těch budou mít ve škole dost. Takže se omlouvají stejně jako před zavedením povinného vzdělávání, to telefonicky, mailem, osobně a my to jen zapíšeme do svého sešitu s datem a tím důvodem, co nám říkají navíc teda.“*

Tímto jsme volně navázaly na spolupráci s rodiči, kdy paní ředitelka ihned konstatuje, že rodiče více vyžadují odklady, zajímají se o pokroky dětí ve vzdělávání a vyžadují informace ohledně kontaktování poradenských center.

Paní ředitelka sama dodává: *„Ještě bych zmínila platby. Ti, co to mají povinně, a ještě odkladáči školné neplatí. To znamená pro nás úbytek peněz.“*

Na můj dotaz ohledně individuálního vzdělávání a ověřování úrovně osvojování očekávaných výstupů dítěte paní ředitelka odpověděla, že v MŠ za celou dobu byli zapsané dvě děti a vše probíhalo bez problémů. Podklady pro ověřování získala z metodiky MŠMT ČR, také se inspirovala podklady od jiné paní ředitelky, která jí je sdílela. A zmiňuje: *„Je to o tom to jednou připravit, dohledávat, vypracovat, ale pak už to máte. V tu chvíli to práce byla, teď už mi to nepříjde.“* Dále oznamuje, že bylo potřeba dítě přijmout k předškolnímu vzdělávání, založit evidenční list dítěte, následně rodiče doručili oznámení o individuálním vzdělávání, paní ředitelka vydala souhlas s tímto druhem vzdělávání, založila dítěti správní spis. Pro „ověřování“ dítěte bylo třeba připravit podklady pro hodnocení (oblasti a konkrétní předměty hodnocení), kontaktovat zákonné zástupce s výzvou o zajištění dítěte na „ověřování“, a provést samotné ověření, které bylo třeba zaznamenat a vydat písemné potvrzení o jeho realizaci.

K zápisům se paní ředitelka vyjádřila jednoznačně: „*Během zápisů musím vzít kohokoliv, odkudkoliv, kdykoliv, pro koho je to povinné.*“ „*Někdy máme zápisy do 17 hodin, v 16:50 vyhodnotíme, že všichni, kdo měli přijít, přišli, už to uzavíráme a v 16:55 přijde někdo s trvalým bydlištěm úplně jinde, jenže je to předškolák a prostě ho vzít musíme, musím ho vzít místo někoho mladšího, kdo třeba bydlí u školky.*“

Závěrem jsem se zeptala, co v porovnání před a po zavedení povinnosti, je z pohledu paní ředitelky úplně jinak, jaké z toho má dojmy, a jestli je ještě něco, co by mi k tématu ráda řekla, dočkala jsem se této odpovědi:

„Povinnost by stačila od té 1. třídy základní školy, děti do 6 let dozrávají. Docházka dětí je zhruba stejná jako předtím. Rodiče k tomu přistupují stejně. Kdo tu školku potřeboval, tak chodil a stejné je to teď. Teď, když jsou děti nemocné, akorát jim zasíláme práci, náměty k práci a pracovní listy. Kromě papírování navíc se nic nezměnilo.“

Naplnění výzkumných otázek

1. Jak se vlivem zavedení povinného předškolního vzdělávání změnila edukační práce učitelů?

Ze získaných dat od učitelů mateřských škol je patrné, že se jejich edukační práce příliš nezměnila, pracují s dětmi stejně jako v době, kdy předškolní vzdělávání povinné nebylo, s nově příchozími dětmi (ty které nastupují k plnění pouze posledního roku v MŠ) pracují tak, aby vzdělávací proces stíhaly všechny děti. I přes nedostatky u těchto dětí, které spatřují všechny paní učitelky, není edukační práce ztížena.

Ve větší míře se zaměřují na očekávané výstupy RVP PV u dětí.

Změnila se spolupráce s rodiči, kdy je nejčastěji uváděno, že rodiče vyžadují více informací o poradenských centrech, učitelé se ve větší míře zabývají OPŠD.

Z dat vyplývá, že forma distančního vzdělávání byla obtížnější. K tomu ale radím fakt, že se jednalo teprve o první zkušenost s touto formou.

Učitelky v povinnosti předškolního vzdělávání spatřují výhody, ředitelé méně.

2. Jak se změnila náplň administrativní práce učitelů?

Změna se dotkla zejména vedení docházky dětí, zaznamenávání do omluvných listů, a zpracovávání podpůrných plánů ve větší míře než v době před zavedení povinnosti. Tato změna se však ze stran učitelů nejeví jako zatěžující.

3. Jakým způsobem změna ovlivnila práci ředitele školy?

Na základě rozhovorů s řediteli škol a analýzy dokumentů škol, vyhodnocuji, že práce ředitelů byla výrazně ovlivněna v oblasti administrativní, kdy byli ředitelé ve větší míře zatíženi implementací změn do vnitřních a kurikulárních dokumentů školy a naplňováním nové legislativy. Oproti době před zavedením povinného předškolního vzdělávání se v současné době jejich práce liší v přípravě a organizování případných setkání s dětmi na tzv. ověřování osvojování očekávané úrovně v rámci individuálního vzdělávání dítěte.

Dále jsou ředitelé výrazněji zatíženi v rámci byrokracie.

Na tuto problematiku také upozorňuje Strategie 2030+ a uvádí kroky ke zlepšení.

Ředitelky to však považují za normu a jsou se zátěží ztotožněny.

V oblasti spolupráce s rodiči také zaznamenaly změnu, to zejména v případech, kdy rodiče ve větší míře vyžadují kontakty a informace o školských poradenských centrech, a ředitelé čteněji řeší otázky týkající se odkladů povinné školní docházky.

Závěr

Cílem práce bylo zjistit, jak legislativní změna, novela účinná od kalendářního roku 2017, týkající se zavedení povinnosti předškolního vzdělávání, ovlivnila dění v jednotlivých oblastech práce pedagogických pracovníků, konkrétněji administrativní a manažerskou práci ředitelů a výchovně-vzdělávací a administrativní práci učitelů ve dvou vybraných mateřských školách v největším středočeském městě Kladně.

Shromážděním teoretických poznatků v první části práce byl vytvořen základ pro přípravu a realizaci výzkumného šetření, na základě kterého mohl být naplněn cíl práce a zodpovězeny výzkumné otázky; první hlavní kapitola v teoretické části byla věnována výchově a vzdělávání dětí předškolního věku a vývoji dítěte z pohledu vývojové psychologie, čímž bylo navázáno na předškolní vzdělávání dětí v instituci. V této kapitole bylo dále pojednáváno o vzdělávacích plánech, distančním vzděláváním v MŠ, byl zařazen legislativní rámec a informace o kurikulárních a vnitřních dokumentech školy. Nedílnou součástí bylo pojednání o povinném předškolním vzdělávání, okolnostech jeho vzniku, ověřování školní zralosti a zápisech k povinnému předškolnímu vzdělávání. Druhá hlavní kapitola byla věnována práci pedagogických pracovníků v mateřské škole (podmínky pro výkon práce pedagogického pracovníka, specifika pracovní doby pedagogických pracovníků). Kapitola byla dále rozdělena na část týkající se učitele MŠ, jeho kompetencím a spolupráci s rodiči, a na část věnovanou řediteli MŠ, jeho rolím, kompetentnímu modelu, bodům Strategie 2030+ a Kritériím ČŠI.

Praktická část byla zpracována kombinací metodologických poznatků, přípravy šetření, vlastního šetření a interpretací dat. V úvodu byly, kromě cíle, stanoveny výzkumné otázky, představeni respondenti šetření a důvod jejich výběru, následně jsou představeny metody sběru dat, pilotáž dotazníkového šetření, harmonogram šetření, detailně popsány rozhovory s ředitelkami vybraných škol, doplněné o poznatky z analýzy dokumentů a vyhodnoceny dotazníky učitelek.

Pro účely naplnění stanoveného cíle práce byly stanoveny tyto výzkumné otázky:

1. Jak se vlivem zavedení povinného předškolního vzdělávání změnila edukační práce učitelů?

2. Jak se změnila náplň administrativní práce učitelů?

3. Jakým způsobem změna ovlivnila práci ředitele školy?

Data z rozhovorů s ředitelkami vybraných škol, z odpovědí učitelek v dotaznících a z obsahové analýzy školních vzdělávacích programů a školních řádů, ukazují, že se práce pedagogických pracovníků změnila. Učitelkám se zvýšila míra administrativní práce ve spojitosti s omlouváním absence dětí a zpracováváním podpůrných plánů. Změnu však učitelky nepovažují za zatěžující. V kontextu práce s dětmi se učitelky více zaměřují na naplňování očekávaných výstupů Rámcového vzdělávacího programu, zaznamenávají nedostatky u dětí, které nastupují k plnění pouze posledního povinného roku, i přes to se prý edukační práce neztížila. Ředitelky se shodují na byrokratické zátěži při implementaci změny do svých dokumentů a na administrativní zátěži. Zároveň uvádí, že jsou se situací ztotožněny. Dodávaly, že spolupráce s rodiči prošla proměnou. Rodiče ve větší míře vyžadují po ředitelkách i učitelkách informace o školských poradenských centrech, způsobech jejich kontaktování a o odkladech povinné školní docházky.

Pozitivním zjištěním je fakt, že učitelky v povinném předškolním vzdělávání spatřují výhody a jsou sžité s nárůstem práce. Jako přínosy povinného předškolního vzdělávání pedagogičtí pracovníci většinou označují kvalitnější přípravu dětí na vstup do základního vzdělávání. Dalšími přínosy dle učitelek jsou: rozvoj sociálních dovedností, lepší socializace dětí, získání pracovních návyků a návyků „pravidelnosti“, rozvoj v sebeobsluze a samostatnosti, získání vlastní identity bez stálého dohledu matky, zapojení do vzdělávání více dětí ze socio-ekonomicky znevýhodněného prostředí.

Výsledky šetření mohou být použity jako podklad pro realizaci kvantitativního šetření k ověření výsledků v této práci, dále pro skutečnou realizaci snižování administrativní zátěže škol, konkrétně v mateřských školách v případě povinného předškolního vzdělávání.

Zároveň pro další praxi doporučuji vypracování ucelené metodiky, jak komunikovat s rodiči v případech odkladů povinné školní docházky a kontaktování školských poradenských center. Zřizovatelům škol bych doporučila shromáždění kontaktů, referencí a postupů kontaktování školských poradenských center ve svém okrese do uceleného dokumentu pro zákonné zástupce/ rodiče dětí.

Seznam použitých informačních zdrojů

BEDNÁŘOVÁ, Jiřina a Vlasta ŠMARDOVÁ. *Diagnostika dítěte předškolního věku: co by dítě mělo umět ve věku od 3 do 6 let*, 2007. Brno: Computer Press. Dětská naučná edice. ISBN 978-80-251-1829-0.

Blíží se nový školní rok, 2018. *Český statistický úřad* [online]. Česká republika: ČSÚ, 31.9. 2018. [cit. 2022-01-25]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/blizi-se-novy-skolni-rok>

ČAPEK, Robert, 2013. *Učitel a rodič: spolupráce, třídní schůzka, komunikace*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4640-1.

Doporučení pro vzdělávání distančním způsobem v mateřské škole, 2021. *EDU.CZ* [online]. Praha, 2021, 1.3. 2021 [cit. 2022-03-29]. Dostupné z: <https://www.edu.cz/methodology/doporučení-pro-vzdelavani-distancnim-zpusbem-v-materske-skole/>

DYTRTOVÁ, Radmila a Marie KRHUTOVÁ, 2009. *Učitel: příprava na profesi*. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-2863-6.

FRYČ, Jindřich, Zuzana MATUŠKOVÁ, Pavla KATZOVÁ, et al., 2020. *Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2030+*. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. ISBN 978-80-87601-46-4.

GAVORA, Peter, 2000. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido. ISBN 80-85931-79-6.

KOLÁŘ, Zdeněk, 2012. *Výkladový slovník z pedagogiky: 583 vybraných hesel*, 2012. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3710-2.

KOŤÁTKOVÁ, Soňa, 2014. *Dítě a mateřská škola: co by měli rodiče znát, učitelé respektovat a rozvíjet*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4435-3.

Kritéria hodnocení podmínek, průběhu a výsledků vzdělávání, 2021. *Česká školní inspekce* [online]. Česká republika: ČŠI, 2021 [cit. 2022-01-25]. Dostupné z: https://www.csicr.cz/html/2021/Kriteria_hodnoceni_2021_2022/html5/index.html?&locale=CSY&pn=1

LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ, 2006. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-1284-0.

Nařízení vlády č. 75/2005 Sb.: Nařízení vlády o stanovení rozsahu přímé vyučovací, přímé výchovné, přímé speciálně pedagogické a přímé pedagogicko-psychologické činnosti pedagogických pracovníků, 2005. *Zákony pro lidi* [online]. Česká republika. [cit. 2022-01-25]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-75>

Návrh poslanců Václava Klause, Petra Fialy, Zbyňka Stanjury a dalších na vydání zákona, kterým se mění zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, 2018. In: Česká republika. ročník 2018, 61/0

OPRAVILOVÁ, Eva, 2016. *Předškolní pedagogika*. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5107-8.

PLAMÍNEK, Jiří, 2011. *Vedení lidí, týmů a firem. Praktický atlas managementu*. 4., zcela přepracované vyd. Praha: Grada. ISBN: 978-80-247-3664-8.

Plán pedagogické podpory, 2022. *Národní ústav pro vzdělávání* [online]. Česká republika [cit. 2022-03-29]. Dostupné z: <https://www.nuv.cz/t/plpp-digi>

Povinnost předškolního vzdělávání u dětí, které jsou žáky zahraničních škol v ČR, 2022. *MŠMT ČR* [online]. Česká republika [cit. 2022-04-10]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/povinnost-predskolniho-vzdelavani-u-deti-ktere-jsou-zaky>

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ, 2001. *Pedagogický slovník*. 3., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-579-2.

PRŮCHA, Jan a Jaroslav VETEŠKA, 2014. *Andragogický slovník*. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4748-4.

PRŮCHA, Jan, 1997. *Moderní pedagogika. Věda o edukačních procesech*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-170-3.

Přípravné třídy základních škol od školního roku 2017/ 2018, 2017. *MŠMT ČR* [online]. Česká republika. 31.3. 2017 [cit. 2022-03-29]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/pripravne-tridy-zakladnich-skol-od-skolniho-roku-2017-2018>

Připomínka-Ústecký kraj, 2015. *Aplikace odok* [online]. Česká republika, 16.4. 2015 [cit.2022-01-24]. Dostupné z: https://apps.odok.cz/veklep-detail?p_p_id=material_WAR_odokkpl&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_count=3&material_WAR_odokkpl_pid=KORN9UNCGB6N&tab=remarks

RÁMCOVÝ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM PRO PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ OD 1. ZÁŘÍ 2021, 2021. *MŠMT ČR* [online]. Česká republika: MŠMT ČR [cit. 2022-01-24]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/56051/>

Specifika tvorby školního vzdělávacího programu pro přípravné třídy základní školy, 2007. Praha: *Výzkumný ústav pedagogický v Praze* [online]. [vid. 2007-06]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/s/P/8127/SPECIFIKA-TVORBY-SVP-PRO-PRIPRAVNE-TRIDY-ZAKLADNI-SKOLY.html>

STODŮLKOVÁ, Eva a Eliška ZAPLETALOVÁ, 2011. *Pedagogika pro střední školy*. Beroun: Machart. ISBN 978-80-87517-22-2.

Souhrnné informace o povinném předškolním vzdělávání, 2019. Praha: *MŠMT ČR* [online]. [vid. 2019-12-27]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/predskolni-vzdelavani/informace-o-povinnempredskolnim-vzdelavani>

SYSLOVÁ, Zora, 2013. *Profesní kompetence učitele mateřské školy*. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4309-7.

SYSLOVÁ, Zora, 2016. *Proměna mateřské školy v učící se organizaci*. Praha: Wolters Kluwer. ISBN: 978-80-7552-113-2.

Školský zákon ve znění účinném ode dne 27.2. 2021, 2021. *MŠMT ČR* [online]. Česká republika: MŠMT ČR [cit. 2022-01-24]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/dokumenty-3/skolsky-zakon>

ŠMELOVÁ, E. a PRÁŠILOVÁ, M., 2018. *Didaktika předškolního vzdělávání*, Praha: Portál. ISBN: 978-80-262-1302-4.

ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ, 2007. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-313-0.

Tematická zpráva-Dopady povinného předškolního vzdělávání, 2018. ČŠI [online]. Česká republika, 3.6. 2018 [cit. 2022-03-29]. Dostupné z: <https://www.csicr.cz/cz/Dokumenty/Tematicke-zpravy/Tematicka-zprava-Dopady-povinneho-predskolniho-vzd>

TROJAN, Václav, 2021. *Ředitel školy. Uvažování o vyvažování života ředitelů škol*. Praha: Wolters Kluwer ČR. ISBN 978-80-7676-009-7.

VÁGNEROVÁ, Marie a Lidka LISÁ, 2021. *Vývojová psychologie. Dětství a dospívání*. 3., vyd. Praha: Nakladatelství Karolinum. ISBN 978-80-246-4961-0.

VALIŠOVÁ, Alena, Hana KASÍKOVÁ a Miroslav BUREŠ, 2011. *Pedagogika pro učitele*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3357-9.

Vyhláška 27/2016 Sb. Vyhláška o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných, 2016. *Zákony pro lidi* [online]. Česká republika: MŠMT ČR [cit. 2022-01-24]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2016-27>

Vyhláška č. 14/2005 Sb. Vyhláška o předškolním vzdělávání, 2005. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky* [online]. Česká republika: MŠMT ČR [cit. 2022-01-24]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/43486/>

Zákon 258/2000 Sb.: Zákon o ochraně veřejného zdraví, 2021. *Zákony pro lidi* [online]. Česká republika [cit. 2022-03-29]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-258>

Zákon č. 563/2004 Sb.: Zákon o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, 2021. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky* [online]. Česká republika [cit. 2022-01-25]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/dokumenty-3/skolsky-zakon>

Zápisy do mateřských škol pro rok 2021/ 2022, 2021. *EDU.CZ* [online]. Česká republika, [cit. 2022-03-29]. Dostupné z: <https://www.edu.cz/methodology/zapisy-do-materskych-skol-pro-rok-2021-2022/>

Seznam příloh

Příloha č. 1: Dotazník určený učitelům vybraných škol

Dotazník určený učitelům vybrané MŠ

Milé paní učitelky,

obracím se na Vás s prosbou o vyplnění krátkého dotazníku, který poslouží jako podklad pro mou bakalářskou práci na téma „Vliv zavedené povinnosti předškolního vzdělávání na práci pedagogických pracovníků ve vybrané mateřské škole“.

Při vyplňování odpovídejte prosím pravdivě, co možno nejvýstižněji a upřímně. Veškeré odpovědi jsou anonymní a dotazník slouží pouze k mým studijním účelům. Vyplnění dotazníku je samozřejmě dobrovolné.

Dotazník je určen všem učitelům MŠ. Pokud jste v době, kdy předškolní vzdělávání povinné nebylo, ještě nepracovali jako učitel MŠ, nebo nemáte zkušenost s vedením „předškoláků“ a charakter otázky si to žádá, zvolte prosím možnost „nemohu posoudit“.

Vyplnění dotazníku zabere cca 15 minut

Pokyny k plnění: Vámi zvolenou odpověď zakroužkujte.

Na místo teček (.....) prosím doplňte údaje.

Pokud není uvedeno jinak, vyberte **1** odpověď

1. Zvýšil se ve Vaší MŠ počet dětí, které nastoupily POUZE k plnění posledního předškolního roku (oproti době před zavedením povinnosti)?

- a) ano b) ne c) nevím d) nemohu posoudit

2. Jako největší problém u dětí, které nastoupily pouze k poslednímu povinnému roku vnímám:

*můžete vybrat více odpovědí

- a) nedostatečná socializace b) nedostatečná úroveň znalostí, dovedností „předškoláka“
c) nepravidelná docházka do MŠ d) špatné pracovní návyky
e) nedostatky v sebeobsluze f) (ne)spolupráce s rodiči
g) špatné zapojení do stávajícího kolektivu h) žádné nedostatky nevidím
ch) jiné.....

i) nemohu posoudit

3. Pokud jste v předchozích odpovědích zvolili nějaký nedostatek, odpovězte prosím;

Ztížily nedostatky u dětí Vaší edukační práci?

a) ano b) ne c) jiná.....

d) nemohu posoudit

4. Pociťujete, že se Vaše výchovně-vzdělávací práce změnila? (v porovnání před zavedením povinnosti a následně po ní) *pokud ano, stručně uveďte jak

a) ne

b) ano

.....
.....
.....
.....
.....

c) nemohu posoudit

5. Jakým způsobem zaznamenáváte absenci dětí, kterých se týká povinné předškolní vzdělávání? (př.: omluvný list dítěte, zápis do zvláštního bloku, elektronické vedení docházky apod.) + jaké údaje zaznamenáváte?

Prosím uveďte;

ZPŮSOB:

ÚDAJE:

6. Pokud je dítě bez omluvy nepřítomno déle jak 3 dny, kontaktujete rodiče se snahou zajištění docházky dítěte do MŠ?

a) ano

b) ne

c) já ne, ale kontaktuje je ředitel školy

d)

jiná.....
.....
.....

7. Vyberte prosím, jakým způsobem se změnila spolupráce s rodiči (v porovnání s obdobím nepovinnosti a povinnosti PV). *Lze vybrat více než 1 odpověď*

a) Častěji komunikuji s rodiči dětí

b) Řeším s rodiči více otázky týkající se OPŠD

c) Rodiče ve větší míře vyžadují informace ohledně kontaktování „poraden“

d) Rodiče svědomitěji zajišťují účast dítěte ve vzdělávání

e) Více informuji rodiče ohledně pokroků jejich dětí

f) Snažím se o větší spolupráci rodiny s přípravou dítěte na vstup do ZŠ

g) Nepocituji změnu

h)

jiná.....
.....
.....
.....
.....
.....

i) nemohu posoudit

8. Uved'te, jak moc je pro Vás vedení záznamů o absenci dětí náročné, administrativně zatěžující... (vedení záznamů, dohledávání historie v docházce, apod...)

a) velice zatěžující

b) mírně zatěžující

c) neutrální postoj

d) nezatěžující

e) o tuto oblast se nestarám (je to v kompetenci ředitele)

f) jiná.....

g) nemohu posoudit

9. Dotkla se legislativní změna, zavedení povinnosti předškolního vzdělávání, Vaší běžné pracovní náplně?

a) ne

b) ano

c) nemohu posoudit

10. Pokud jste v předchozí otázce odpověděli „ano“, tak prosím popište, jakým způsobem se změna dotkla vaší práce (stačí bodově). Pokud jste odpověděli, že ne nebo, že nemůžete posoudit, ponechte, prosím, pole prázdné.

11. Administrativní práce mi přibyla zejména ve spojitosti s:

a) vedení omluvného systému

c) úprava TVP

b) zpracovávání podpůrných dokumentů

d)

jiná.....

e) nepocítuji, že by mi administrativní práce přibyla

f) nemohu posoudit

12. V souvislosti s faktem, že je předškolní vzdělávání povinné (pro určité děti), upravili jste nějakým způsobem pojetí zpracování svého třídního vzdělávacího programu?

a) ne, připravovala jsem děti i před změnou stejně, TVP byl obdobný

b) ano, více se zaměřuji na náležitosti, očekávané výstupy... RVP PV

c) nezpracovávám TVP

d) jiná

e) nemohu posoudit

13. Narušují děti, které nastoupily pouze k plnění posledního roku, tempo třídy?

a) ne, děti jsou cca na stejné úrovni jako děti, které naši MŠ navštěvovaly už předtím

b) ne, organizuji výuku s ohledem na individuální zvláštnosti dětí tak, aby všechny děti stíhaly edukační proces ve svém tempu a možnostech

b) ano, musím při edukačním procesu opakovat věci, které jsou již všem známé a náš proces poznávání se brzdí.

c) jiná/ prostor pro vyjádření.....

d) nemohu posoudit

14. Je pro Vás edukačně náročné vést děti, které nastoupily pouze k plnění posledního povinného roku v MŠ?

a) ano b) ne c) jiná.....

d) nemohu posoudit

15. Porovnání výchovně-vzdělávací práce PŘED a PO zavedení povinného předškolního vzdělávání (vyberte výrok, se kterým souhlasíte, či doplňte) *Pokud nemůžete posoudit, neodpovídejte*

I. a) Práce s dětmi je obtížnější než v době před zavedením povinnosti.

b) Práce s dětmi je srovnatelná s prací v době, kdy PV povinné nebylo

c)

jiná.....

II. a) Ve větší míře se soustředím na rozvoj kompetencí „předškoláka“

b) Přípravovala jsem děti stejně, i když PV povinné nebylo.

c)

jiná.....

16. DISTANČNÍ VZDĚLÁVÁNÍ

I. Pokud jste vedla předškoláky v minulém školním roce, uveďte prosím, jak probíhalo jejich distanční vzdělávání:

II. Byla tato forma vzdělávání pro Vás obtížnější než prezenční práce s dětmi?

a) ano b) ne c) nevím d) jiná.....

17. Vnímáte, že ve větší míře (oproti době, kdy předškolní vzdělávání povinné nebylo), zpracováváte zvláštní plány pro děti? (př. Plán pedagogické podpory, IVP, záznamy pro děti s OPŠD apod...)

a) ano

b) ne

c)

jiná.....

.

d) nemohu posoudit

18. Setkala jste se již s dítětem, které bylo/je ve Vaší třídě zapsáno k povinnému předškolnímu vzdělávání, ale MŠ fyzicky nenavštěvuje/ nenavštěvovalo? Tzn. dochází/ docházelo na pravidelné „ověřování úrovně osvojování očekávaných výstupů“?

a) ano b) ne c) v mé třídě ne, ale v naší MŠ ano d) nevím

Pokud jste v předchozí odpovědi uvedli, že ano, prosím odpovězte. Pokud jste uvedli, že ne, nebo, že dítě nebylo/ není ve Vaší třídě, ponechte bez odpovědi.

19.Kdo připravuje podklady k hodnocení výsledků dítěte?

a) já sama

b) paní ředitelka

c) já ve spolupráci s paní ředitelkou

d) jiná.....

20. Je pro Vás „ověřování úrovně osvojování očekávaných výstupů dítěte“ organizačně náročné?

a) rozhodně ano

b) spíše ano

c) spíše ne

d) rozhodně

ne

e) nevím

f) nemohu posoudit

21. Jaké přínosy spatřujete v zavedení povinného předškolního vzdělávání?

22. Jak dlouhá je Vaše praxe učitelky MŠ?.....

Děkuji za Váš čas a spolupráci!